Postimees

Toimetus ja talitus: Tartu, Ülikooli 21/23, postkast 32. Telefonid: koduksolejaam 40-80, toimetuse kaugekõned 38-41 ja 37-60, lähetusosakonnal 37-62. Telefonid pärast kella 16.00: toimetusel 40-81, talitusel 40-83. Tööajad: toimetusel ja talitusel 7—16. Peatoimetaja kõnetunnid kella 11—12.

Tallinna esindus: Vene 1. telefon 418-25. Ajaleht ilmub 6 korda nädalas. Üksiknumbri hind 10 p. Tellimishind: Ida-alale Rmk. 2.50, välismaale Rmk. 3.40. Aadressimuutmine 20 p.

Nr. 78 | Laupäeval, 3. aprillil 1943 | 87. aastakäik

MÄRTSIS KAOTASID NÕUKOGUD 1267 LENNUKIT

Tugevad rünnakud Laadogast lõuna pool löödi tagasi. Ülejäänud idarindel ainult kohalikud võitlused

Juhi Peakorterist, 2. 4.

Sõjajõudude Ülemjuhatus teatab:

Laadoga järvest lõuna pool ründas vaenlane tugevate lainetena, mis aga tõrjetules ja lähivõitlustes kokku variseid. Ülejäänud idarinde lõikudes ainult kohalikku võitlustegevust.

Märtsis kaotasid Nõukogud 1267 lennukit. Neist tulistati alla 1028 õhuvõitlustes, 143 õhutõrje ja 36 maaväeüksuste poolt, ülejäänud lennukid hävitati maapinnal.

Tuneesia rindel olid vaenlase rünnakud nõrgemad kui eelmisel päeval. Mitmed inglise-ameerika rünnakud Tuneesia kesk- ja lõunalõigus löödi saksa-itaalia üksuste poolt tagasi. Saksa-itaalia sõjaväetüksused saavutasid kohalikkude rünnakute tagajärjel positsioonide paremusi ja hävitasid äralõigatud vaenlase grupid.

Saksa jahilennukid tulistasid Tuneesia võitlusruumis Kreeta juures 10 vaenlase lennukit alla, ainult üks meie lennuk jäi kadunuks.

Nõrgad vaenlase lennuüksused ründasid päeval vallutatud läänealasid ja Trieri linna. 4 lennukit tulistati alla.

Berliinist, 3. 4. Pärast tugeva kahuritule ettevalmistust alustasid Nõukogud 1. aprillil uuesti oma rünnakuid meie positsioonide vastu Laadoga järvest lõuna pool. Võitluste raskuspunkt, mida toetasid ka tankid ja lahingulendurid, keskendus üheainsa jalaväediviisi lõiku, mille positsioonid hommikust saadik olid kõigi raskerelvade tule all.

Vaenlane jooksis mitmes tihedas laines tormi meie liinidele. Kuid ainult ühes kohas õnnestus neil pärast korduvaid rünnakuid saavutada läbimurre peavõitlusliinist, mis aga otsekohe vasturünnakuga likvideeriti.

Grenaderide visa vastupanu tõttu nurjusid kõik bolshevike üritused meie rinnet tagasi suruda või läbi murda. Pärastlõunal alustasid bolševikud värskendatud jõududega uusi rünnakuid. Raskete kaotustega vaenlasele tõrjuti ka need lähivõitlustes tagasi.

Kommunistide poolt samal ajal selle diviisi naabruses teostatud rünnakud peatusid saksa relvade koondatud tules peavõitlusliini ees. Suurtükivägi võttis sellest osa oma tõrjetulega ja vaenlase vägede koonduste ning liikumiste tulistamisega.

Bolshevike rünnakute algusest saadik selles lõigus, 19. märtsist hävitasid ühe armeekorpuse väeosad 68 tanki ja 13 soomusautot.

Sellest ajast saadik hävitati ühe armeekorpuse poolt Leningradist kagu pool 79 tanki ja tulistati võitlusvõimetuks 8. Seega kaotas vaenlane 14 päeva jooksul üksnes selles võitlusruumis 168 tanki.

Meie vägede edukad võitlused viimastel päevadel kõrges põhjas tiivustasid vaenlast uutele rünnakutele, et saadud lööke tasa teha. Peamiselt öösiti teostatud rünnakud, mida toetas tugev, sageli mitu tundi kestnud suurtükituli, jäid aga kõikjal tagajärjetuks.

Ka 31. märtsi ööl varisesid ründavad laskuriahelikud meie toetuspunktide ees kokku või nad kihutati otsekohe vasturünnakul tagasi.

Samuti jäi tulemusteta meie luurelennukite poolt õigeaegselt avastatud rünnak vaenlase poolt eikellegimaale. Tõrjetuli sundis lähenevaid kommuniste kiiresti taanduma. Nurjunud rünnakukatsel oli vaenlasel tunduvaid kaotusi. Teiseltpoolt ei saadud takistada meie võitlusgruppide ja jahikomandode luurerünnakute edukat jätkamist. Nad tungisid kommunistide toetuspunktidesse, hävitasid suure arvu punkreid, võtsid vange ja pöörduvad saagiks saadud relvadega oma lähtepositsioonidesse tagasi.

Juht andis kindralkolonel Gariboldile Rüütliristi

Juhi Peakorterist, 2. 4. Juht tervitas oma peakorteris sõjajõudude ülemjuhataja kindral-feldmarssal Kleiti juuresolekul idarindel võitleva itaalia 8. armee ülemjuhatajat Gariboldit, kellele ta andis sel puhul isiklikult üle temale annetatud Rüütliristi.

TUNEESIAS NURJUSID VAENLASE LÄBIMURDEKATSED

Saksa jahilennukid hävitasid õhuvõitluses 9 vaenlase masinat

Roomast, 2. 4. Itaalia sõjajõudude peakorter teatab:

Vaenlase läbimurdekatsed Tuneesia rinde kesklõigus löödi tagasi. Teljeriikide lennukiüksused tulistasid vaenlase järeleveosõidukeid ja sõjaväekolonne, samuti pommitati Bone'i sadamaseadmeid.

Saksa jahilennukid tulistasid võitluses alla 9 vaenlase lennukit, 5 lennukit tulistati alla Sfaxi õhutõrje poolt.

Vaenlase lennukid viskasid möödunud öö jooksul alla üksikuid pomme väikeses kaliibris Messinale ja Vilia San Giovannile, põhjustades tsiviilelanikkonna seas haavatuid. Üksikuid pomme visati ka Catania kohal alla, kus oli väikesi kaotusi. Üks Catania kohal õhutõrje poolt allatulistatud lennuk kukkus merre.

Berliinist, 3. 4. Saksa lennuväe üksused toetasid Tuneesia rindel ka 1. aprilli öösel ja päeval rasketes tõrjevõitlustes seisvaid saksa ja itaalia vägesid. Tugevad saksa sööstlennukite üksused pommitasid raugematutes rünnakutes tanke, lahinguvalmis väekoondisi ja veokitekoondisi, tekitades vaenlasele täistabamustega raskeid kaotusi. Kiired saksa pommilennukid avastasid ühes metsas hästimaskeeritud jõuvankrite ja tankide kolonnid ning puistasid vaenlase madalrünnakutel üle pommide ja pardarelvade tulega.

Kiired saksa pommilennukid ründasid öösel vastu 2. aprilli vaenlase tanke ja jõuvankrite kolonne saksa positsioonide läheduses ja põhjustasid suuri purustusi ning tulikahjusid. Saksa hävitajad tulistasid rinnete kohal alla 9 lennukit. Üks vaenlase luurelennuk tulistati alla Kreeta kohal.

TOJO KÜLASKÄIK MANDZHUKUOSSE

Sidemed Ida-Aasia rahvaste vahel tugevnevad pidevalt

Nangkingist, 2. 4. Peaminister Tojo külaskäiku Mandzhukuosse tähistatakse siin seda tähelepanuväärsema sündmusena, et see järgnes ainult lühike aeg pärast tema reisi Hiinasse ja Burma juhtivate isikute külaskäiku Jaapanisse.

Peaministri hiljutine välismaareis on Jaapani tugevalt positiivse poliitika väljendiks kõigi Ida-Aasia rahvaste eluruumi ülesehitamisel. Siin avaldus praktiliselt tihe koostöö nende rahvaste vahel, mis kujuneb ikka mõjuvamaks ja on suunatud ühiste vaenlaste Inglismaa ja Ameerika vastu.

Tojo praegune külaskäik Mandzhukuosse kinnitab veel kord sõprust mõlema maa vahel. Tojol on siin võimalus otseselt mõtteid vahetada sealsete juhtivate isikutega ja tutvuda selle maa aktuaalsete probleemidega.

Tulistati alla 10 briti lennukit

Tokiost, 2. 4. Nagu keiserlikust peakorterist teatatakse, saavutasid jaapani armee lennukid 31. märtsil uusi võite Indias ja Burmas. Nad teostasid üllatusrünnaku lennuväljale Coxbazari lähedal ja tulistasid sealjuures alla 8 vaenlase lennukit. Edasi vigastati 8 lennukit. Kõik jaapani lennukid pöörduvad oma toetuspunktidesse tagasi.

Teised jaapani lennukid sööstsid Allanmyost kirde pool 12 vaenlase lennuki vastu, millest tulistati alla 2. Üks jaapani masin ei pöördunud sellest võitlusest tagasi.

Saksa allveelaevade tulemused

Itaalia ajakirjandus tõstab esile Saksamaa pingutusi allveelaevade alal. Mure teljeriikide vastaste leeris

Milanost, 2. 4. Põhja-Itaalia lehtede peatähelepanu oli reedel pööratud saksa allveelaevade võitluse hiilgavatele tulemustele. Saksa allveelaevade suured võidud meredelahingus on võimalikud, nagu kriipsutab alla „Popolo d'Italia", peale meeskondade vapruse, komandöride kogemuste ja võitluses mõlema pea-merevõimu vastu panustatud materjali kvaliteedi ka nn. salgataktika tõttu. Vaenlase konvoid olevat sunnitud kasutama „allveelaevade teed". Saksamaa hakkab nüüd lõikama oma intensiivse töö vilja. Võib-olla ei ole ühelgi teisel alal tehtud suuremaid pingutusi ja saavutatud paremaid tulemusi.

Anglo-ameeriklased näivad neid tulemusi ja peavad nende eest maksma, seepärast need mured, need reservatsioonid ja manitsused, mis ilmnevad ka nende poliitikute kõige optimistlikumateski kõnedes. Teatakse liigagi hästi, et ainult tegelik ja kestev allveelaevade hädaohu kõrvaldamine võib nende lootusi täita. Niikaua aga, kui uputatud laevade arv püsib praegusel tasemel, ei või teljevastaste pingutused kunagi olla tõeslikud ja otsustavad.

Häda aga, lõpeb artikkel, kui uputuste arvud peaksid suurenema. Ei võideta pikka ja vaevarikast jooksu tinakuuliga jala küljes. Ei või loota, et võidakse maksimaalajaga jõuda eesmärgile.

„Hispaania lõi esimese tõrjelahingu"

Avaldatakse Hispaania kodusõja telgitaguseid. Bolsheviseeritud Hispaania ja Prantsusmaa pidi saama hüppelauaks Inglismaale

Madridist, 2. 4. Hispaania rahvusliku võidu 4. aastapäeva puhul käsitleb tuntud ajakirjanik Melcor de Almagro ajalehes „Madrid" Hispaania kodusõja telgitaguseid. Ta seletab muu hulgas, et hispaania bolshevikke ei oleks kunagi hakatud kartma, kui neid teatud võimud poleks algusest peale toetanud, esmajoones Nõukogude Liit.

Moskva olevat kavatsenud samaaegset revolutsiooni Hispaanias ja Prantsusmaal, et sellega läheneda maailmarevolutsioonile ja võita mõlema bolheviseeritud maaga hüppelaud Inglismaale ja Lõuna-Ameerikasse. Liitunud antibolshevistlikud maad — Saksamaa ja Itaalia tuli lämmatada hiljem survega mõlemalt küljelt.

Kindral Franco ettenägelikkusega aeti Saksamaa ja Itaalia kaasabil Moskva plaan nurja ja võideti esialgsest arvulisest ja materjalilisest vähesusest hoolimata esimene suur lahing bolshevismi vastu. Käimasolev maailmasõda, mis on ka Hispaania võitluse jätk, võib lõppeda ainult bolshevistlike ideoloogiate hävitamisega või Euroopa allakäiguga.

Hispaaniale langes esimese tõrjelahingu missioon, mida jätkatakse nüüd vabatahtlike diviisiga.

Uus Soome saadik Stokholmis

Helsingist, 2. 4. Uueks Soome saadikuks Stokholmi määrati alates 16. aprillist senine Soome saadik Vatikanis Gripenberg.

Inglismaa pettelubadused araablastele

Tahetakse luua „Suur-Araabia" riik inglise agentide juhtimisel. Araablased asundatakse Palestiinast ümber, see pidavat saama täiesti juutidele

Roomast, 3. 4. Neil päevil tõi inglise agitatsioon teate, mis juhib jälle kord tähelepanu Inglise asumaadeministeeriumi valelikele ja tuntud meetoditele. Araabia rahvastele teatati suurmeelselt inglise plaanist luua Araabia riik, mis on mõeldud tuumriigina tulevasele Suur-Araabia riigile, mis ulatub Araabia poolsaarelt kuni Atlandi ookeani rannikuni.

Teates öeldakse, et Inglismaa soodustab Süüria-Transjordaania-Palestiina riigi loomist emiir Abdallahi juhtimisel. Palestiinas, mis selles riigis säilitab iseseisvuse, saavad administratiivse juhtimise enda kätte juudid. Inglismaa pooldab Palestiinas elavate araablaste ümberasumist Süüriasse ja Transjordaaniasse, et „võimalikult välja liilitada igasugust konflikti põhjust". Selle plaani alustajaks öeldakse olevat Iraki peaminister Nuri el Said.

Araabia rahvaste ühendamine on alati olnud kõigi araablaste unistuseks. Inglismaa, „islami sõber", nagu äsja seletas Briti välisminister Eden, teeb end seega Pan-Araabia mõtte eest võitlejaks. See kõik kõlab väga ilusalt, kuid täpsemal vaatlusel torkab otsekohe silma hiiglaslik pettus, mis peitub selle projekti taga.

Emiir Abdallah, kes selles suures riigis saab valitsejaks, on vihatumaid isikuid Lähis-Idas. Ta põlvneb küll suursugusest perekonnast, on Meka sheriifi poeg ja mõrvatud Iraki kuninga Faisali vend, aga ta on tuntud oma roomava orjalikkusega inglaste ees ja Araabia idee reetmisega. Ibn Saud on ta surmavaenlane.

Ka kava väljatöötajast — Iraki peaministrist Nuri el Saidist on teada, et ta on inglaste agent. Iraki revolutsiooni ajal põgenes ta koos regent Abdul Illahiga Ammaani, kust ta alles briti tääkide kaitsel Bagdadi tagasi pöördus. Briti kava teostamine oleks kõigi araablaste lõpp Palestiinas.

Inglased pooldavad araablaste ümberasundamist selles piirkonnas. See tähendab, et inglased kasutaksid iga vägivallameetodit, väljapressimist ja ähvardust, et sundida araablasi lahkuma oma kodumaalt ja soodustada nii juudi riigi loomist Palestiinas, — seega kava, mis on täielikult vasturääkivuses araablaste soovide ja lootustega.

Ka araabia ringkondades ollakse teadlik sellest inglise pettemängust. Egiptuse ajakirjandus kirjutab inglaste rangest tsensuurist hoolimata, et plaani teostamine on varajane ja et seda ei saa ette võtta, ilma enne põhjalikult uurimata ja selle üle ühiselt nõu pidamata.

Nagu Rooma poliitilisis ringkonnis rõhutatakse, on inglased jälle kord jätnud tähele panemata araablaste intelligentsi ja poliitilise mõtlemisvõime. Araablased teavad väga hästi, kui kõrgelt nad võivad hinnata ingliste lubadusi.

On voolanud palju vett alla mööda Niilust, Jordanit ja Tigrist ajast, mil McMahon Lawrence'i toetusel andis Meka sheriifile Husseinile — Abdallahi isale — Londonis pühaliku lubaduse, mida iialgi ei täidetud.

Ka tol korral oli tegemist Suur-Araabia riigi loomisega. See plaan, mis seni puhkas Inglise riigiarhiivis, tuuakse ikka siis välja tolmust puhastatuna, kui see näib inglastele sobiv olevat.

Bolshevikud hävitasid 60 Iraani küla

Milanost, 2. 4. Iraanis asuvad bolshevike löögiüksused on teinud itaalia ajalehtede teatel Ankarast 60 Iraani küla maatasa. See toimus survevahendina antibolshevistlikele meeleavaldustele, mis toimusid eriti Täbrise piirkonnas.

Bolshevikud lasksid surra 400.000 poola lapsel

Berliinist, 2. 4. Reuteri teatel Washingtonist ütles piiskop Cawlina neljapäeval, et 1 miljonist poola lapsest, keda bolshevikud 1939/40. a. küüditasid, on surnud 400.000 nälga ja külma kätte.

See tuntud USA piiskopi teade vaevalt meeldib juutlik-plutokraatlikele sõjaässitajatele Londonis ja Washingtonis. Näidatakse siin ju nende eneste laagrist, mida bolshevikud kavatsevad teostada kogu Euroopas.

Teljeriikidega liidus olev Euroopa aga teab, mida bolshevism tähendab. Et päästa oma lapsi idasteppi küüditatud ja seal nälja ning külma kätte surnud poola laste saatusest, ei tunne ta teidt eesmärki kui hävitada bolshevistlik maailmakatk.

Salakaubanduse õitseng USA-s

Stokholmist, 3. 4. Ühes artiklis juhib „Volkets Dagbladet" tähelepanu sellele, et USA-s tuleb tähistada ka totaalset mobilisatsiooni, aga mitte töökäte, vaid salakaubitsejate totaalset mobiliseerimist. 48 liiduvabariigist on nüüd 12-s kehtestatud teravad määrused alkoholi tarvitamise kohta. Mõningates liiduriikides maksvat koguni täielik keeld. See kõik on viinud selleni, et salakaubitsemine alkoholiga on rahutust tekitaval määral suurenenud. Paistab, nagu oleksid alkoholi suurkapmehed ja salakaubitsejad totaalselt mobiliseerunud, et võida vastu töötada oodata olevatele veel teravamatele piiramistele.

Ameerikas kerkisid uuesti esile juudi salakaubitsejad ja lõikavad kõrget profiiti, kuna ameerika sõdurid seisavad Aafrikas või ootavad Inglismaal invasiooni algust, mis peab vanale „mahajäänud" Euroopale tooma suure dollarivabariigi „kultuuri" ja „tsivilisatsiooni".

Lennuühendus Tokio—Šonan

Nankingist, 3. 4. Esimene sõiduk lennuliinil Tokio—Šonan (varem Singapur) lendas reedel Tokiosse. Nagu Tokiost teatatakse, asus reedel ka sealt teele esimene lennuk Šonani.

Nõukogude Liidu julgeolek

ERITI PÄRAST möödunud talverünnaku edukat algust on Nõukogude Liit välispoliitiliselt muutunud aktiivseks. Kuna ta senised jutuajamised oma liitlastega piirdusid ainuüksi sõjalise abi ja teise rinde norimisega, tõstis ta alates käesoleva aasta algusest häält territoriaalsete nõudmiste suhtes. Enamlastele omase taktikaga ei avaldatud neid nõudeid otseselt ega räägitud neist oma ajakirjanduses, vaid nende ulatusest ja laadist said välisriigid kuulda peamiselt alles Nõukogude Liidu liitlaste või erapooletute maade lehtedest.

Otseselt esitati nõudmine ainult Balti riikide, osalt Soome ja Bessaraabia suhtes, nimetades neid Nõukogude Liidu „õiguslikeks ja lahutamatuteks osadeks". Kaudselt selle vastu juhiti anglo-ameerika ajakirjandusse ja erapooletute riikide lehtedesse väljendused, mille järgi Nõukogude Liit tahab saada tugipunkte Skandinaavias ja Balkanil ning kontrolli Dardanellide üle. Samuti näib eriti inglise ajakirjanduse järgi, et Nõukogude Liit on avaldanud soovi etendada pärast loodetavat Saksamaa purustamist Euroopas juhtivat osa.

Kõigi nende nõuete peamiseks põhjenduseks mainitakse niihästi enamlaste oma väljendustes kui ka nende liitlaste poolt Nõukogude Liidu julgeolekut. Ainult oma julgeoleku kindlustamiseks, mitte aga mingisugustel imperialistlikel või võimupoliitilistel taotlustel vajavat Nõukogude Liit Balti maid, Soomet ja Balkanit, kuna nendel aladel asetsevad riigid või nende riikide sattumine mõne suurvõimu mõju alla võivat ohustada Nõukogude Liitu.

See julgeoleku ettekääne on Nõukogude naabritele tuttav. Soome ohustas ju enne Talvesõja algust Leningradi ja Balti riigid olid sõlminud omavahel sõjalise lepingu, „et rünnata Nõukogude Liitu". Sellepärast tuli need riigid hävitada.

Meile on ju selline enamlaste mentaliteet ja julgeoleku kindlustamise maania arusaadav. Eks ela Nõukogude oma võimumehed alalises hirmus atentaatide ja sabotaažhide ees. Eks hoolitsenud määratu suure koosseisuline NKVD peamiselt Nõukogude Liidu „sisemise julgeoleku" eest. Ja Stalin ise pole juba pikemat aega väljunud Kremlist — kartuses, et see võiks lõppeda temale kurvalt. Nii siis pole selline „julgeoleku poliitika" midagi uut meile, sest me mõistame enamlaste hingeelu ja teame ka, mis nende nõuete taga peitub.

Iseloomulik on aga, et anglo-ameerika ringkonnad, pooldavalt tsiteerides Stalini nõudmisi, ühegi sõnaga ei viita sellele, milline vastuolu peitub säärastes naeruväärsetes nõudmistes. Euroopa väikeriigid võiksid saada hädaohtlikuks 180-miljonilisele Nõukogude Liidule! See asjaolu peaks ju köditama iga ameeriklase naerunärve, kes tunneb end niivõrd kaugel ja julges kohas, et talle on ükskõik, mis toimub Euroopas. Kuid mingit viidet selles suunas meie ei kohta. Keegi ei leia selles midagi erilist, kui Nõukogude Liit oma „julgeoleku" huvides neelab kasvõi kogu Euroopa. Ühendriikide „asjatundjad", kes olevat liikunud ka Nõukogude Liidu piirimail ja tundvat siinseid olusid väga hästi, leiavad, et Moskva nõudmised on täiesti õigustatud.

Nagu väikeriikide hädaohtlikkus Nõukogude Liidule on ainult kurikaval müüt, samuti on naeruväärne ka väide, nagu võiksid nad kujuneda hädaohtlikuks, sattudes mõne suurriigi mõju alla. Ent milline on siis see Nõukogude Liidule vaenulik suurriik, kui eeldatakse võitu Saksamaa üle? Jäävad järele ainult Nõukogude Liidu oma „liitlased". Nähtavasti ei usaldata selles leeris üksteist kuigi palju. Olude sunnil on anglo-ameeriklased nõus loovutama Euroopa maa-alasid Stalinile, et hoida ära võimalust oma baaside loomiseks nendel aladel Nõukogude Liidu vastu. Sellega paneb Stalin oma liitlased saagima oksa, millel nad ise istuvad.

Kui on juba kord jutt julgeolekust, siis on vähemalt meile selge, et Nõukogude Liit on alati ähvardanud oma lääne-naabreid, mitte kunagi vastupidi. Möödunud aastate sündmused näitavad selgesti, kelle julgeolek oli hädaohus. Kas on lõppeks paremat tõendit Nõukogude Liidu imperialistlike kavade suhtes Põhja-Euroopas kui Peeter Suure poolt rünnakubaasiks Euroopa vastu asutatud Peterburg-Leningradi kunstlik paisutamine suureks tööstus- ja varustuskeskuseks? See kunstlikult toidetud ja varustatud linn on alatiseks ähvarduseks mitte üksi Balti maadele ja Soomele, vaid samuti ka Skandinaaviale ja õieti kõigile Läänemere rannikul elavatele rahvastele. Nende julgeoleku huvides on see, et Nõukogude Liit, aastakümneid nende rahvaste pea kohal rippunud Damoklese mõõk, enamlaste oma terminit tarvitades, „likvideeritaks". Sellised on tegelikud olukorrad julgeoleku küsimustes Nõukogude Liidu ja tema naabrite vahel.

M

Juudivastane meeleolu Inglismaal

Altkäekaubanduse rohke harrastamine tekitab rahvastikus pahameelt. Meeleavaldusi Põhja-Inglismaal

Genfist, 2. 4. „News Chronicle" teatab antisemiitliku meeleolu kasvamisest Inglismaal. Eriti Põhja-Inglismaal avarduvat üha tugevamini rahvastiku vaenulik suhtumine kasvava juudi mõju vastu. Siin linnades ja maal elavad juudi perekonnad kannatavat üha rohkem kohaliku rahvastiku vaenu all. Rabid on sunnitud juba kantslist hoiatama oma kogudusi ja neid paluma, et nad ei käituks avalikkuses mingil viisil silmatorkavalt.

Aga ka teistes Inglismaa osades, teatab „News Chronicle" edasi, ilmnevat kasvav vaenulikkus juutidele. Tehtavat isegi antisemiitlikku propagandat.

Leht esitab seepeale küsimuse selle juudivaenulikkuse põhjuste kohta ja peab sealjuures konstateerima tõsiasja, et liiga palju juute on tegevuses altkäekaubanduses, kasutades sel viisil enda huvides Inglise rahvastiku kitsikust. See olevat üheks oluliseks põhjuseks inglise rahva kasvavale antisemiitlikule hoiakule.

Austraalia, Uus-Meremaa ja Tshungkingi hädahüüded

Nõutakse USA õhujõudude suurendamist Austraalias ja Burma tee taastamist. Õhuteel ei saadeta arstimeidki

Stokholmist, 2. 4. Inglise ajakirjanduse teatel on Austraalia ja Uus-Meremaa koos Tshungkingi-Hiinaga astunud uusi energilisi samme, et juhtida USA ja Inglismaa tähelepanu tugevamalt Vaikse ookeani ja Hiina sõjatandrelle. Nad olevat nõudnud neil rinnetel panustatud põhjaameerika ja inglise õhujõudude kohest ja tunduvat tugevdamist. Austraalias asuvad USA õhujõud ei ole piisavad, et tagasi tõrjuda vastase ofensiivi, ja et jaapanlastelt tagasi vallutada kaotatud piirkondi.

Tshungkingi esindaja olevat osutanud suurele pettumusele, mida äsjane Burma ofensiivi nurjumine on tema maal esile kutsunud. Burma tee taastamine muutub Tshungkingile üha tähtsamaks. Neid seletusi kinnitavad uued teated Sise-Hiinast, mis räägivad kasvavast viletsusest Hiina sisemaal. Arstimite vähesuse tagajärjel olevat tekkinud taudid tsiviilelanikkonna ja isegi vägede hulgas.

Need alarmeerivad teated Tshungkingi-Hiinast mõjutasid Briti alamkoja liikmeid esitama järelepärimisi valitsusele. Valitsus pidi aga möönma, et ilma Burma tagasivallutamiseta ei olevat Tshungkingi kindlam varustamine võimalik. Kuna möödunud aastal oli lubatud transportida küllaldaselt sõjamaterjali õhuteed mööda Indiast Tshungkingi, tunnistatakse nüüd, et polevat võimalik kohale toimetada isegi mitte küllaldasel määral arstimeid. Ja isegi kui vajalikud transpordivõimalused oleksid olemas, ei võivat India anda mingeid arstimeid Tshungkingile, kuna ta kannatab ise sel alal suurt puudust, esmajoones kiniini näol.

Eesti leegionäride ärasaatmine Tallinnast neljapäeval

Kindralkomissar K. S. Lietzmann, Eesti Omavalitsuse juht dr. Mäe, SS- ja politseijuht Eestis SS-oberführer Möller ja Eesti Omavalitsuse juhi volinik major Mere sammuvad mööda Vabadusplatsil ülesrivistatud leegionäride rivist

Kirikute kellad võetakse maha – sõjametalliks

Ohver bolshevismivastase võitluse heaks. Kellad aitavad kaasa sõja võitmisel

Möödunud aastal korraldatud värviliste metallide kogumise aktsiooniga näitas ka eestlased väga tubliisid saavutusi, aidates nii kaasa rinde sõjamaterjaliga varustamisele. Samalaadseid aktsioone viisid läbi ka teised võitlevad Euroopa maad, eesotsas Suur-Saksamaaga. Saksa rahvas annetas sõja võitmiseks vajalike relvade tootmiseks ka väärtusi, mis on nendele rahuajal vältimatud ja kallid. Nii näiteks annetasid kogudused oma kirikute kellad riigile, et nii tõhustada bolshevismivastast võitlust. Bolshevism — see on kirikute ja usu hävitamise õpetus, seepärast oli selline ohver äärmiselt põhjendatud ja hädavajalik. Vallutatud Ida-alade riigiministri määrusega 11. detsembrist 1942. a. tuleb samalaadne ohver tuua ka Ida-aladel, nende hulgas ka Eestil.

Käimasolev sõda Euroopa rahvaste olemasolu eest õigustab nõudma suuri ohvreid. Iga päev vajavad rindel võitlevad väed tohutul hulgal relvi ja laskemoona. Tagala annab siin jõudumööda kõik oma võimalused rinde käsutusse, et oleks võimalik ikka rohkem relvi ja laskemoona toota. Seepärast osutub ka hädatarvilikuks, et kirikukellade metall sama otstarvet teeniks. Kui teised rahvad on selle ohvri toonud, siis suudame seda ka meie. Sest mis kasu oleks kirikukelladest siis, kui bolshevismil õnnestuks jälle tungida meie maale ja hävitada usk ning kirikud? Oleksid alles küll kellad, aga kogudusi enam ei eksisteeriks. Siis saab kogudus juba parem sõja kestel läbi ilma kirikukellata, mis läheb ühe väärtusliku osana bolshevismiohu tõrjerindesse. Peale sõda võimaldub jälle valmistada uusi kelli, mis asendaksid kodumaa kaitse ohvriks tooduid.

Lähemal ajal algab ka Eesti kirikute kellade sõjapanuseks sa tmine, nagu see juba mujal Euroopas on toimunud, ja eestlased teavad, et see annetus tuleb kodu ja kiriku tulevase rahuliku elu kindlustamisele kasuks.

Eesti tütarlaste juhid Preisimaal

Saksamaale ringreisile siirdunud eesti tütarlaste noortejuhte oli nende saabumisel Tilsiti tervitamas Ida-Preisi piirkonna tütarlaste noortejuht Traute Dernecker. Seejärel võttis Tilsiti ülemlinnapea tütarlaste noortejuhtide grupi vastu raekojas. Järgnes tutvumine linna vaatamisväärsustega.

Õhtul viibisid eestlased Tilsiti noorte tüdrukute poolt korraldatud vanemate-õhtul, mille teemaks oli „Rõõmus süda, kindel meel". Vanemate-õhtust osavõtt valmistas külalistele kauni elamuse. Järgneval hommikupoolel andis Tilsiti tütarlaste noortejuht koos oma kaastöölistega Noorte Majas eestlastele ülevaate Hitleri-noorte tööst, mis haarab kõiki võimalikke küsimusi. Selles võisid eesti tütarlaste noortejuhid praktiliste näidete varal kohe veenduda.

Külastati nimelt kohalikku noorte muusikakooli, milles saab muusikalist õpetust üle 300 tüdruku ja poisi. Nähti noori lauluõpetusel, rütmilistel harjutustel ja flöödimängu-õpetusel gruppidena. Sügava mulje jättis kontsert, mille linna orkester oli korraldanud 14-aastastele Hitleri-noortele. Kultuurtoimkonna juht andis seejuures enne kontserdi algust kava kohta selgitusi, nii et noored kuulajad ettekantavast muusikast õieti aru said. Õhtupoolikul külastati Pogegenis naisõpetajate kasvatusasutust, kus praegu viibib 60 tüdrukut. Enamik neist on Ida-Preisi maatütarlapsed, kes on lõpetanud rahvakooli ja tahavad saada naisõpetajaiks. Nende õpetamine Pogegenis kestab 5 aastat. Prooviõpetust koolides annavad nad juba oma 4-ndal õppeaastal, kuna 5-ndal õppeaastal paigutatakse nad töökohtadele. 1-aastase õpetajapraktika järel annavad nad riigieksami. Tütarlapsed laulsid oma külalistele kevadlaule, näitlesid ühe lõbusa Hans Sachsi loo, tantsisid oma rahvatantse ja haarasid ka külalised ühistantsule. Pogegenis veetsid eesti tütarlaste noortejuhid kauni tunni. Tilsitis jõuti pärast seda tutvuda veel käitisnoorte tööga, mille järel eestlased jätkasid oma teekonda.

Kartulinormid lubatakse katta aed- ja juurviljaga

Kindralkomissariaadi nõusolekul on põllupidajatel lubatud kindlaksmääratud koguse ulatuses täita 1942/43. toitlusaasta kartulinorme, asendades neid aed- ja juurviljaga.

Kartulinormide asendamist võivad taotleda need põllupidajad, kel tingituna möödunud aasta ilmastikuoludest või muudel põhjustel kartulisaak ikaldus, riknes või hävis kas osaliselt või täielikult.

Asendamist taotleja põllupidaja peab hiljemalt 20. aprilliks s. a. esitama vastava sooviavalduse koos vallavanema tõendusega kartulisaagi ikalduse, riknemise või hävimise kohta otseselt Turukorraldusvalitsusele. Pärast 20. aprilli esitatud avaldusi võetakse Turukorraldusvalitsuses lahendamisele ainult erandjuhtudel, kui asendamiseks ettenähtud kogus seda veel võimaldab. Vallavanem annab tõendi asendamist taotlevale põllupidajale juhul, kui viimasel ei ole tõeliselt võimalik kas ikalduse, riknemise või hävimise tagajärjel anda kartuleid oma normikohustuste katteks.

Turukorraldusvalitsuse poolt otsustatakse iga esitatud asendamis-sooviavaldus eraldi. Sooviavalduse rahuldamise korral antakse põllupidajale kartulite asendamiseks aed- ja juurviljaga nimeline luba. Antavas loas on määratud tähtaeg asendamiseks lubatud aed- ja juurvilja kokkuostupunkti viimiseks. Kokkuostupunktis märgitakse põllupidajale antavale kviitungile, et müügiks toodud aed- ja juurvili on vastu võetud kartulinormi katteks. Samuti tehakse samas ka sissekanne põllupidaja talundi põhiraamatusse kartulinormi täitmise kohta juurviljaga. Turukorraldusvalitsuse poolt põllupidajale väljaantud luba kartulinormi asendamise kohta andja juurviljaga jääb seejärel kokkuostupunkti.

Asendamise korral arvestatakse 1 kg kartulite asemel 1 kg aed- ja juurvilja, hoolimata viimase liigist.

Kartulinormide asendamiseks müüdav aed- ja juurvili peab vastama kvaliteedinõuetele, mis on üldiselt kehtimas aed- ja juurvilja kokkuostudel.

Varem müüdud aed- ja juurviljakoguseid asendamiseks arvesse ei võeta.

PÕLLUMEES!

Piira kodust pistpatarvitust — rinne ja linn vajavad tungivalt võid!

Suhkrut ja sahhariini

Käesoleval 18. toitlusperioodil saavad Turukorraldusvalitsuse jaotusel kõik elatustarbeainete-kaardi omajad 400 g ja „A"-kaardi omajad lisaratsioonina 720 g suhkrut. Samuti rahuldatakse koduste halgete suhkrukupongid.

Suhkrut saavad veel haiglad, lastekodud, lastesõimed, õppeasutused õppeotstarbeks, kodanikud ristsete ja pulmade puhul ja meremehed.

Samuti saavad kõik elatustarbeainete-kaartide omajad 3 g kristallsahhariini. Valga ja Tartu linnas elutsevatele elatustarbeainete-kaartide omajatele antakse samal ajal 150 tabletti sahhariini isiku kohta.

18. toitlusperioodi kestuseks on 29. märts kuni 25. aprill s. a.

Soonurm peaklassiturniiril esikohal

TEMS-i poolt korraldatavast peaklassiturniirist, millest võtavad osa Tallinna paremikku kuuluvad 8 maletajat: Türn, Laurine, Rootare, Pruun, Arulaid, Renter, Soonurm ja Randviir — on mängitud 4 vooru. Praegu juhib 1-punktilise eduga koolinoor Soonurm 3,5 p., järgnevad Rootare 2,5 p., Pruun 2 p. (1 katkestatud), Arulaid ja Türn 2 punkti. Teistel vähem.

„Puhkuse ja Elurõõmu" välkturniir

Neljapäeval toimunud välkturniiri 1.—3. klassile võitsid Renter ja Soonurm 13 punktiga 15-st. Järgnesid Arulaid 12 p., Kärdi 11,5 p. ja Stern 10,5 p. Renter ja Stern pääsesid 2. klassi, kuna Karring, kes saavutas ainult 4,5 p., langes tagasi 3. klassi.

Tartu teatrid

Prof. G. Kulenkampff Tartus

Kuulus viiulikunstnik esineb 5. skp. kontserdiga Piirkonnakomissariaadi saalis

Esmaspäeval, 5. skp. kell 19 esineb Tartus valitud kavaga prof. Georg Kulenkampff, kes on väljapaistvamaid viiulikunstnikke Euroopas.

Piirkonnakomissariaadi suures saalis toimuv viiulõhtu Gustav Becki saatel on kahtlemata suursündmus Tartu muusikaelus. Kontserdi kavas on:

1. Johannes Brahms, Sonaat viiulile ja klaverile, d-moll, op. 108.

2. Eugen Ysaye, Sonaat viiulile, g-moll, op. 27.

3. Franz Schubert, Duo A-duuris, op. 162.

4. Max Reger, Preliidid a-moll, op. 103-a.

5. Anton Dvorak, Mazurek, op. 49.

6. Manuela de Falla, Tauts (Jota).

7. Pablo de Sarasate, Introduktsioon ja tarantella.

Eelmüük „Vanemuise" kontsertsaali kassas.

Loengute-hommik „Apollos"

Homme kell 10.30 on kino „Apollo" ruumes Tartu Rahvaülikooli korraldusel loengute-hommik, kus esinevad ettekannetega prof. dr. jur. M. Nurk teemal: „Maailmasõjaaegseid mälestusi Iraanist" ja prof. E. Poom teemal: „Kaitsmajanduslikust sotsiaalpoliitikast". Loengute-hommikul demonstreeritakse tühifilmi ja nädalakroonikat. Kinouksed avatakse veerand tundi enne loengute algust. Sissepääs kõigile vaba.

LINNA 1. LUGEMISLAUD,

mis endisest asukohast A. Hitleri plats 8 üle viidi Rüütli 5 II korrale, on publikule avatud alates esmaspäevast, 5. aprillist endistel aegadel, s. o. pühapäeviti ja esmaspäeviti kl. 14—19.30 ja teistel päevadel kl. 10—19.30.

Lendsalga ülem L. Normet sõidab Saksamaale tuletõrje kursustele

Täna õhtul sõidab Saksamaale tuletõrje kursustele Tartu tuletõrje lendsalga ülem Leho Normet. Kursused toimuvad Leipzigis, kus asub üks Saksamaa paremini korraldatud tuletõrjeüksus, ja kestavad 6—8 kuud. Kursuste eesmärgiks on tutvustada meie tuletõrje juhtkonda moodsamate tulekustutamisviiside ja -vahenditega ning pakkuda neile mitmesuguseid teoreetilisi teadmisi.

Väikesi tuleõnnetusi nädala jooksul

25. märtsil kell 9.30 juhtus tuleõnnetus Raadi mõisas asuvas sigala kõõgis, kus oli süttinud kõõgi sein ja kergesti tuldvõttev materjal. Tuli kustutati koduste vahenditega ning tuletõrje lendsalk teostas ainult järelevaatuse. Õnnetuse põhjustas halvasti krohvitud truup, mis ei takistanud liigkütmise puhul tule edasikandumist.

Teine tuleõnnetus juhtus päev hiljem Puiestee tn. nr. 2 Lipu aianduses, kus kasvuhoones oli süttinud põhk. Tuli kustutati koduste abinõudega.

Tuli kollitas 1. aprillil kell 8 Aia tn. 46 asuvat mineraloogia-laboratooriumi. Siin leidis kohalekutsutud tuletõrje ruumid olevat suitsu täis ja avastas tulepesa, milleks oli tõõlaud ja parkettpõrand. Lendsalk likvideeris tule, andes vett kahe joaga. Tuli tekkis arvatavasti gaasitorust.

Vanemuise Muusika Osakonna segakoori harjutus on esmaspäeval, 5. aprillil kell 19 „Vanemuises". Palutakse ilmuda kõigil lauljail.

„Puhkuse ja Elurõõmu" Tartu osak. orkestri harjutus jääb esmaspäeval ära ja peetakse selle asemel teisipäeval kl. 19.

Pimendamisaeg

3. aprillil 1943 on kl. 19.20—5.30

Kallis puuvili tõi karistuse

Möödunud aasta septembris tabas Tartu Politseilise Politsei assistent Tartus „Ateena" kohviku eesruumis Marie Aleksejevi, kes samas müütas puuviljasaadusi liiga kõrgete hindadega. Kutsudes Aleksejevit enesega kaasa Prefektuuri, astus neile juurde keegi mees, kes seletas, et tema olevat Aleksejevi vabaabielumees ja ei lubavat teda vahistada, mille peale mõlemad lahkusid ruumist. Ametniku korduvale kaasakutsumisele istus M. Aleksejev tänavale, takistades seega enda viimist vahituppa. M. Aleksejevi vabastamiseks politsei käest lükkas Aleksejevi vabaabielumees, kes hiljem osutus Valfred-Samuel-Matt Luigenbergiks, politseiametniku vahistatust käega eemale.

Tartu Ringkonnakohus otsustas Marie Aleksejevit karistada 6-kuise vangimajaga ja Valfred-Samuel-Matt Luigenbergi 200 Rmk. või selle mittetasumisel 2-kuise arestiga.

Noorus kannab vastutust rahva tuleviku eest

Tallinna linnakomissar SA oberführer Walter kõneles „Eesti Noorte" juhtkonnale noorte praegustest ülesannetest

„Eesti Noorte" juhtkonna väljaõppe osas algasid reedel Tallinnas lippkonnajuhtide kursused Harju, Lääne ja Järva noortejuhtidele, milleks on kohale saabunud umbes 100 noortejuhti.

Õppepäevade pidulikust avaaktusest võtsid külalistena osa SA-gruppenführer Aster, Tallinna linnakomissar SA-oberführer Walter, bannführer Bogun, Nõmme garnisoni komandant major Siems, linnakoolivalitsuse juhataja J. Maisma, jpt. kutsutud külalisi.

„Eesti Noorte" peastaabi ülem G. Kalkun oma avasõnas avaldas kindlat lootust, et „Eesti Noorte" pere ühe kasvab. Ka kursused aitavad selgitada paljusid küsimusi. Kõnele järgnes rahvushümn.

Seejärel esines kõnega linnakomissar SA-oberführer Walter.

Kursused kestavad 3 päeva.

Tallinna linnakomissar SA-oberführer Walter ütles noortejuhtidele peetud kõnes järgmist:

„Ma olen rõõmus, et mulle avanes võimalus vastu tulla lahkele kutsele ja et ma võin viibida külalisena teie keskel selleks, et omalt poolt esineda teile mõningate sõnadega."

Edasi tähendas kõneleja:

„Meie praeguste sündmuste probleemid on väga suured ja aeg, milles meie elame, on tõsine ja raske. Kõik, mis meie teeme, mida meie mõtleme ja plaanitseme, on looritatud praeguste sõjasündmustega.

Praegu ei ole kaugeltki enam tegemist ainult Saksa sõjaga, vaid kogu Euroopa asjaga. Küsimus on: Kas päljude aastatuhandete õhtumaine kultuur jääb püsima või langeb kogu Euroopa bolshevistliku kaose ohviriks?

Kui see küsimus puudutab laialdaselt Saksamaa huve, siis ometi ühtlasi ka kõigi Euroopa rahvaste huve ja seega ka Eesti omi.

Vastus sellele küsimusele oleks praegu enneaegne. See vastus antakse saksa ja temaga liitunud rahvaste relvadega väga veenval viisil, ja ma usun, et ma ei eksi, kui mainin, et tulevikus ainult need Euroopa rahvad oma koha säilitavad, kes astuvad oma olemasolu eest praegu käimasolevasse karmi võitlusse täie andumusega ega jäta võitlust ainult teiste rahvaste hooleks.

Kes tahab osa saada võidust, see peab igal tingimusel selle eest ka ohvreid tooma. Kas see igale üksikule inimesele või ka üksikule rahvale on meele järgi või mitte, see on tähtsuseta. Praegusel hetkel peab kõige vanem kontinent andma tunnistust oma panusest. Kes sellest aru saab ja kes vastavalt toimib, see elab edasi, kes aga selle eest peitu poeb, see on määratud langusele.

Juba selles üksi peitub meie ühine saatus ja ühine vastutus, ja kui küsitakse, kes kannab selle kõige eest vastutust, siis kõlab vastus sellele järgmiselt:

Praegu Euroopas elav generatsioon!

Vaevalt on nii rasket vastutust tänini kandnud ükski generatsioon, kui see, kelle hulka meie kõik kuulume. Aga meie peame seda kandma, kuna ta on meile peale pandud ja edasilükamatu. Sellest möödahiilimine oleks kuritegu oma rahva vastu.

Et sellest vastutusest suur osa langeb noortele, on päevselge. Kannab ju noorus vastutust oma rahva igakordse tuleviku eest.

Selles suunas on ka teie noorsootöö nii poliitilises, rahvuslikus kui ka kultuurilises mõttes väga tähtis.

Sellest järgnevad ülesanded. „Eesti Noortele" on, nagu mina näen, järgmised:

1) selge arusaamine olemasolevast vastutusest; 2) antud olukordade selge äratundmine, olgu need teataval silmapilgul nii rasked kui tahes; 3) lülitumine ümberkujundamise protsessi nii, nagu see praegu puutub Euroopa riikidesse ja toimub Saksa juhtimisel; ja 4) rahvuslike ja kultuuriliste väärtuste säästmine.

Need ülesanded on kahtlemata rasked. Need ei tohi aga siiski kedagi ehmatada ega nende täitmisest tagasi hoida. Selle läbiviimine peab igal juhul toimuma mitte ainult mõistuse põhimõtete järgi, vaid kindlas usus paremasse tulevikku ja seega ka usus oma rahva jõusse.

ET KÜLVIKAVA SAAKS TÄITA . . .

Ei tohi jääda maad harimata. Kõik tööjõud tööle. Põllumehed, abistage üksteist

Kevad on saabunud ja põllumeeste mõtted kanduvad järjest enam põllule, sest kevadine põllutööde-hooaeg võib juba peatselt alata. Ühenduses sellega on asunud nii põllumehed ise kui ka põllumajandust juhtivad ametiasutused ettevalmistusi tegema, et algav tootmisaasta oleks kõigile sõjaolukorra raskustele ja takistavaile tegureile vaatamata tulemusrikas. Seda saadakse aga siis, kui kõik olemasolevad võimalused tootmisel viimse reservini, viimse võimaluseni ära kasutatakse. Sellest teadmisest lähtudes on ka Tartu Maavalitsuse Maakonna Põllumajandusamet võtnud tarvituselе rea vahendeid ja andnud mitmeid korraldusi, et valdades need läbi viidaks ja nende abil kevadine maaharimine ning seemendamine õigeaegselt teostataks.

Mida siin Põllumajandusamet on teinud ja milliseid korraldusi andnud, sellest rääkis meile Põllumajandusameti juhataja, abimaavanem agr. Joh. Semper.

Üheks kõige olulisemaks küsimuseks meie põllumajanduses, eriti aga just kevadiste maaharimis- ja külvitööde ning sügiseste koristamistööde juures on inim- ja hobutööjõu küsimused, tähendas oma jutuajamise alguses härra Semper. Et me siin seisame suurte raskuste ees, siis tuleb äärmiselt tõsiselt pingutada ja kõik abinõud rakendada, et põllud täies ulatuses üles haritaks ja seemendataks. Igasugune inim- ja hobutööjõu mõtlematu raiskamine on lubamatu ja otse kuritegu nii rinde kui ka tagala seisukohalt. Sel alal aga patustatakse siiski veel maal ja seda eriti piimaveol, vaatamata sellele, et mitte üksnes inim- ja hobutööjõust ei ole puudus, vaid tunda annab ka veokite ja rakmete puudus. Seepärast tuleks tõsisemalt kui kunagi varem mõtelda ja ka asuda piimavedu teostama ühisveo korras. Kõik piima ühisveo ringid tuleb kohtadel ilmtingimata tööle rakendada.

Vallavanemateil saabunud andmetest hobuste ülejäägide kohta taludes selgub, et

peaaegu kõikides valdades on üksikuid majapidamisi, kus on hobuseid rohkem hädavajadusest.

Neid andmeid arvestades tuleb vallavanematel algaval põllutööde-hooajal täie tõsidusega üles kutsuda talupidajaid, kellel on hobuseid rohkem omavajadusest, abistama hobutööjõuga teisi, kellel sõjaoludest tingitult hobuseid ei ole, et hädavajalikumaid põllutöid teostada.

Kui nimetatud abinõud ei anna tulemusi, peavad vallavanemad, rakendades vallavanemate võimupiiride laiendamise määrust 21. aprillist 1942. a. ja kindralkomissari poolt antud juhendit selle määruse täitmiseks 25. aprillist 1942. a., korraldama ühistöid naaberliku abi kujul kõigi vallas leiduvate tootmisvahenditega, eeskätt hobuste ühiskasutamist. Samuti korraldagu vallavanemad hädatarviduse korral talgusid, eriti nendes taludes, kust mehed rindel ja kus hobuseid äärmiselt vähe.

Kui kõik eespoolnimetatud võtted ei suuda lahendada hobutööjõu-küsimust ega kindlusta valla piirides asuvates põllumajapidamistes harimis-, hooldamis-, koristamis- ja pekstööde vajalikku läbiviimist, siis tuleb vallavanemail ka võimuvahendeid kasutada, et kõik vajalikud tööd lõpule viia ning rahva ja sõjaväe toitlustamine kindlustada. Selge on, et kevadel ei või ükski tootmisvõimeline põllulapp üles harimata ega seemendamata jääda.

Et uue tootmisaasta alguseks, nagu eespool juba tähendasin, on vaatamata hobuste juurdekasvule suur puudus neist ja et ka inimtööjõu-küsimus on veelgi teravamaks muutunud mullusest, siis ülevaate saamiseks inim- ja hobutööjõu rakendamise alal ning rakendamiskavade edukaks läbiviimiseks valdades on Põllumajandusamet teinud vallavanematele korralduse, et nad kiires korras koostaksid ja esitaksid juba 10. aprilliks Põllumajandusametile hobu- ja inimtööjõu rakendamise kavad. Sellekohaselt

tulevad rakendamisele põllutööde-ks valla piirides kõik töövõimelised kodanikud 16.—55. eluaastani ja kõik töövõimelised hobused.

Nimetatud kavad vaatab läbi, teeb vajaduse korral neis parandusi ja muudatusi ning kinnitab ja kehtestab valla kohta Põllumajandusameti juhataja. Vallavanemad, valla põllumajandusjuhid, samuti abivallavanemad, kes kavad koostavad, peavad toimima siin õiglaselt ja sõltumatult suguluse, sõpruse või naabruse suhetest. Sama tuleb nõuda ka põllumajandusjuhtideilt, kes kava koostamisel kaasa aitavad. Ei tohi toimida pealiskaudselt, vaid niivõrd põhjalikult, kui aeg seda vähegi lubab. Seejuures peetagu silmas, et teravilja kasvatamine vajab tööjõudu palju vähem kui intensiivsed rühvelkultuurid ja kartul. Näiteks prof. Buschi uurimustel kulub 10 ha teraviljale aastas umbes 1 inimjõud, 10 ha intensiivsele rühvelkultuurile (keeduvili, söödajuurvili jne.) 5,5 ja 10 ha vähem intensiivsematele rühvelkultuuridele (kartul) 3,4 inimtööjõudu.

Samuti arvestatakse inimtööjõudu rohkem loomakasvatuse poolest arenenud majapidamistele. Lähemal ajal on oodata kindralkomissarilt veel uusi korraldusi inim- ja hobutööjõu rakendamiseks, kusjuures jagatakse talud tööjõu suhtes intensiivsuse astmetesse ja suunatakse vastavalt sellele tööjõudu nii ühe valla kui ka kogu Eesti territooriumi piirides. Tööjõu suunamiseks moodustatakse valdades kui ka maakonnas vastavad komisjonid. Et nende kavade koostamisel vältida arusaamatusi ja asja otstarbekohaselt läbi viia, oleks soovitav, et kõik valdades leiduvad põllutöölised ja kodanikud, keda põllutöödele rakendamise määrus puudutab, veel enne kavade koostamist teataksid vallavanematele, kelle juurde nad põllutöödele soovivad siirduda. Samuti teatagu talupidajad, keda nad soovivad enda juurde tööle palgata. See kergendaks vallavanemate ja vastavate komisjonide tööd ja aitaks ühtlasi kaasa inim- ning hobutööjõu rakendamise kavade elulisusele.

Teine oluline küsimus on seemneküsimus.

Kuigi eelmine aasta oli võrdlemisi rahuldav suviviljade saagi suhtes, leidub üksikuid talusid, kus eriolukordade tõttu ühest või teisest seemneviljast on puudus. Nagu ilmnes eelmise aasta kogemustest, olid vallavanemad ja valla põllumajandusjuhid võimelised oma autoriteediga oma valla piirides seemnepuudust lahendama. Ka käesoleval aastal, mil olukord pole nii terav, tuleb vallavanematel kõik teha seemnevilja-vajaduse rahuldamiseks ja seemnepuudujääkide katmiseks. See on eriti seetõttu tarvilik, et tänavu ei ole seemet nii suurel hulgal varutud kui eelmisel aastal, mispärast siin tuleb seemne-küsimustest valdadel ja põllumeestel enestel üle saada. Põllumajandusameti vahendusel on valdadel tõsise vajaduse korral võimalik saada vähesel määral mõnda liiki seemneid. Igatahes selgitagu põllupidajad juba aegsasti, kas neil vajalikul määral jätkub kõigi kultuuride seemneid, et talu kohta kehtestatud külvikava täielikult täita. Külvikava peab iga talupidaja ilmtingimata täies ulatuses täitma.

Põllupidajad, kes soovivad soodustatud korras saada köögiviljade seemneid, võivad neid saada kas ETK Tartu harukontori või kohalikkude majandusühingute või samuti ka Aedvilja Keskühisuse Tartu osakonna ja Rumberg ja Ko. kaudu vastavate lepingute sõlmimisega.

Nüüd veel mõni sõna mootorkütteainetest. Vedelkütteainete, määrdeõlide ja teiste määrete tarvitamisel tuleb olla tänavu kevadel äärmiselt kokkuhoidlik. Nii bensiini kui ka määrdeõlide väljaandmisel vallavanemate poolt tuleb pidada ranget kontrolli mootori-, traktori- ja masinaomanike üle. Et vallavanemad on vastutavad bensiini ja määrdeõlide õiglase tarvituse eest põllumajandusliikuks otstarbeks, siis peavad vallavalitsustes olema kergesti kontrollitavad andmed iga masinaomaniku kütte- ja määrdeõlide tarvitamise kohta. Samuti peavad olema sisse kantud valla poolt saadud kütte- ja määrdeõlide kogused. Kreislandwirti poolt on kehtestatud bensiini ja määrdeõlide väljaandmisel uus kord, mille kohaselt üksikutele põllumeestele ja traktori- ning masinaomanikele tema ega Põllumajandusameti poolt ostutõendeid välja ei anta, vaid kogused antakse valla käsutusse, kus need ära jagatakse traktoriomanikele põllumajanduslikeks töödeks. Vallavalitsustel tuleb hoolitseda, et vallale vajalikud ja lubatud määrde- ning kütteainete kogused valla poolt õigeaegselt nõutakse ja välja võetakse, et valla hooletuse tõttu ei jääks tegemata ükski töö. Esialgselt tulevad valdade vahel jagamisele ainult väikesed kogused vedelkütteaineid. Vedelkütteainete ja määrdeõlide väljaandmine võib kõne alla tulla kevadisteks põllutöödeks ja nende lõppedes ka eritöödeks, nagu on seda uudismaa, niitude ja soode harimine. Traktoritööjõud tuleb tallu des korraldada sääraselt, et see ulatuks ka väljapoole oma talu piire.

Talupidajail tuleb asuda viibima ta korrastama ka põllutööriistade ja -masinate parki.

Et kiirustada asjaajamist, seepärast annab põllumeestele varuosade ostmiseks ja keskmiste ning väiksemate parandustööde teostamiseks loa valla vanem, kuna avaldused suuremate parandustöödele tuleb esitada Piirkonnakomissariaadi kaudu Kindralkomissariaadi vastavale osakonnale. Sama on kehtiv ka värviliisest metallist osade kohta.

Kõik need korraldused on tehtud põllumeeste huvides ja suunatud sellele, et tootmist ka sel aastal edukalt läbi viia ning saaki maksimaalses ulatuses kindlusta la.

Tartumaalt...

Kongutast

Tuljakse toime karistusteta. Konguta vallas on elanikud üldiselt täie teadvusega võtnud oma kohustuste täitmise vajalikkust. Selle tulemuseks on ka asjaolu, et seni pole üldse rakendatud karistusabinõusid. Raio- ja veokohustused on 1. aprilliks täidetud korraliikult, kuigi enamik vallal lasuvast raiekohustusest tuli täita Põhja-Tartumaal. Ka muude normide täitmine on seni toimunud ilma karistusteta.

Nõost

Valjarahva, pingutab. Nõo valla talupidajad on üldiselt oma kohustusi korraliikult täitnud. Vastavad pingutused on kandnud tulemusi ertervilja-normide alal. Nii on söödavilja-normid täidetud 97%-liselt ja toidu-teravilja-normid 85%-liselt.

Taimekaitseteade 2. aprillil

Tartu Ülikooli Taimehaiguste ja Rakenduszooloogia Katsejaam alustavad tänasega möödunud aastate eeskujul taimekaitseteadete avaldamist ringhäälingu ja ajalehtede kaudu. Taimekaitseteated ilmuvad tänasest alates kaks korda nädalas, igal teisipäeval ja reedel ringhäälingu hommikuses päevauudiste osas kell 08.45 ja sama päeva ajalehtedes. Hiljem, taimekaitse kõrghooajal avaldatakse taimekaitseteated igal äripäeval.

Taimekaitseteadetes antakse lähemaid seletusi, juhtnööre ja lähemaid tähtpäevi taimekaitsetööde läbiviimiseks põllul ja aias. Samuti vastavad katsejaamad igasugustele taimekaitsealasse puutuvatele küsimustele. Ülesserkinud küsimused palume saata aadressil: Taimehaiguste Katsejaam, Tartu, Raadi mõis.

Praegused soojad ilmad on maa sulatanud, nii et paljudes varjulisemates aedades on marjapõõsastel mahlad liikumas. Seepärast tuleb teha pritsimiseks ettevalmistusi. Selleks kontrollida pritside korrasolekut, õlitada pritside sulgurkuulikesed ja uuendada kannunahk.

Otepäält

25 emale emadeka rdid. Otepääl anti ERÜ kaudu välja emadekaardid. Praegu on koha peal emadekaartide omanikke 25.

Liiklusolud kehvad. Otepää ümbruses on liiklusolud muutunud kehvaks. Kohati on läbipääs raskendatud ja jõuvankritega ei saa üldse läbi.

Elvast

Elva linnavanem tagandatud. Elvas on toimunud muudatus linnavanema kohal. Senine linnavanem Jaan Ungvere on Eesti Omavalitsuse juhi käskkirjaga tagandatud. Ajutiseks linnavanema kohustetäitjaks on määratud senine abilinnavanem Karla Tomback. Viimane on oma eelkäijalt ameti üle võtnud.

...ja mujalt...

Alutaguselt

Valitakse Alutaguse praost. Pühap., 4. aprillil on Lüganusel Alutaguse praostkonna sinod, kus ühtlasi tuleb valimisele Alutaguse praost.

Valgast

20 päevaga 13.740 l suppi. Möödunud kuul alustas ERÜ Valga ringkonnaameti korraldusel tegevust rahvasöökla. 20-päevase tegutsemise järel on valmistatud suppi 13.740 liitrit. Suppi saanute koguarv ulatub üle 26.000. Protsentuaalselt on jagatud suppi õpilastele 50 prots., teenistujatele 33 prots., tasuta puudustkannatavaile 13 prots. ja hoolealustele 4 prots.

Haapsalust

Laste paradiis Haapsallu. Kindralkomissar andis ERÜ Läänemaa ringkonnaametile ajutiseks kasutamiseks sanatooriumihoone, mis muudetakse selle suve eeskujul laste suvikoduks.

50 a. laulujuubel. Piihap, pühitseb 75-aastast kulu- ja muusikaselts „Hel" oma 50 a. juubelit piduliku kontserdiga.

Läänemaalt

Kariloomad väljas. Hiiumaal võib mõnel pool juba karjamaadel kariloomi näha, mis on tingitud heinanappusest, kuna rohukasv on alles ees.

Künnitööd Ridalas. Ridalas võis neil päevil näha talumehi künnitöödel. Varajast kündi teostatakse selleks, et säilitada külvitööks mullas vajalikku niiskust.

Narvast

Tüürirata, surmas kapteni. Auriku „Maru" kapten Aleks Krabu sai neil päevil õnnetul viisil surma. Sadamasillast eemaldudes sattus manööverdusel aurik „Maru" jääpankade vahele, kusjuures jääpank äkilise survega paiskus vastu tüüri. Tõukest pöörlema hakanud tüüriratas löi rooli viibinud kaptenile käepidemega meelekohta, paisates ta meelemärkusetult maha. Varsti seejärel heitis kapten meelemärkusele tulemata hinge.

Gatshina solistid Narvas. Narva teatri ruumes esines neil päevil neli Gatshina solisti, saades publiku poolt rohkete kiiduavalduste osaliseks.

Algas kalapüük. Narva jõe ülemjooksul algas lõppeva nädala algul kalapüük. Esimesed saagid olid alla keskmise.

TARTLASED — NOORED JA VANAD,

külastagem ERÜ rändnäitust „Võitlusse hävinguga!" „Pallase" ruumes, Kalevi tn. 2. Sõjapäevad sunnivad meid kasutama vanamaterjali säästvalt ja otstarbekalt

TEATER JA MUUSIKA

BALLETI „KRATT" ESIETTEKANNE 31. 3. 43

Muusika — Ed. Tubin, libreto — Elf. Tubin, lavastus ja koreograafia — Ida Urbel

„Kratt" on esimene algupärane teos eesti balletikirjanduses. Siin on kogu ulatuslikus teoses käsitletud vanu rahvamotiive moodsa, tänapäeva muusika nõuete kohaselt, andes orkestris vastavat värvi ja tarvitades leidlikult ning omapäraselt nüüdisaja pillide tehnikat, hoides seejuures kinni eesti muusika iseloomust. Ed. Tubinal on kujutlusjõudu ja leidlikkust, millega ühineb loomulik andekus koos teadliku kunstilise vormitundega. Ta esitab end siin väga moodsa, impressionistliku põhijoonega muusikamehena, kes rahvusliku joone sirge niidina teosest läbi viib. Töö on kirjutatud sugestiivse jõuga. Selle mõtoloogilise helimaalilisel selgus ja teravus, värvide hele läige ja võib öelda ka tume leek, mitmekesine ning intensiivselt tunglev rütm krilpsutavad alla selle suure teose elavat, ärksat ja aktiivset mõju.

Lihtne, kuid eestipärane krati-motiiv on Tubina teoses väga mitmekesiselt ja situatsiooni tabavalt rakendatud. Ägedalt algab sellega ka eelmäng, mille järel peagi eesriie avaneb. Järgneb peremehe nõidumistants lõkke ümber, mis väga selget muusikalist keelt räägib, kus igal pillil on oma sõna ütelda. Trummi salapärased löögid kujutavad pinget sünnitavalt külatarga ilmumist ja kahestseenis peremehe ning külatarga vahel on huvitav sõnadeta muusikakõne, mis nõuab aga väga täpset pantomiimilist mängu tegelastelt. Müstiline pilt kestab edasi: orjade muusika raskemeelsus ja sõrav, helivärviline muusika viljavihkude ning viljaga neidude ilmumisel ja linikute-tants on esimese vaatuse paeluvad stseenid. Väga ilmekalt on Ed. Tubin kujutanud oma muusikas krati valmistamist, mis kogu aeg pealtkuulajat sunnib jälgima pingega lavalisi sündmusi. Osava orkestrivärvi kasutamisega toimub elavaksaanud krati tormamine peremehe kallale.

Suurt leidlikkust avaldab komponist teise vaatuse algul basside iseloomuka teema ilmumisel, mida edasi arendavad klarnetid, oboe ja flöödt rahvamotiivi iseloomust kinni hoides. Üks sõravamaist pärlidest teoses on armastusstseen peretütre ja sulase vahel: õrn salajane vahekord ja pärast lõkkele löövr armastus on muusikas võrdlemata tabavat kajastust leidnud, ja näitlejad (E. Pallo ja U. Väljaots) täitsid oma osa musikaalselt. Peremehe pahameel tütre ja sulase vastu on avaldatud rasketes, kurjustavates akordides. Omapärase meeldiva soologa oboelt algab talguliste liikumine, mis areneb ulatuslikuks tantsumuusikaks, algul aeglasemalt, kuid pärastpoole muutub elavaks ja nüansirikkaks orkestri pillides. Tantsude muusika on suurevormiliselt kirjutatud, mida võib ka eri paladena kontsertidel tarvitada. Kogu vaatuse muusika on mõtteliselt sirgjooneliselt läbi viidud ja üleminekud ühest situatsioonist teise sünnivad loogiliselt ning meeleolu tabavalt. Samuti on siin Ed. Tubin osavasti arendanud üleminekut talguliste rõõmustseenist kahe armastaja igatsuse ja nurjunud lootuste väljendusse: meisterlikult on oboe, viiuli ja corno soolosid ning lauseid tarvitatud värvikal orkestri saatel.

Kolmas vaatus algab iseloomuka eesti vanema rahvamotiiviga, mis pakub edaspidises teoses muusika arendamises väga huvitavaid hetki ja iseloomustab tegevuse käiku. Helilooja oskab meie rahvaviise väga mitmekesiselt kasutada, seistes alati dramaatilise küljega lähedases ühenduses, andes edasi torupilli, viiuli ja kandlelugude omapära silmapaistva ilmekusega.

Neljas vaatus algab trummi rütmiliste löökidega, mis saadab pasunate lühidaid lauseid, kust areneb välja „maksamereliste" raskelt rütmistatud tants. Huvitav ja iseloomukas seejuures on väga raske orkester. Kuid kogu stseen paistis pikana, tegevust venitavana. Hästi on õnnestunud „maksamereliste" pidutsemise ekstaas ja selle üllatuslik lõpp, kui märgatakse taluhoonest väljalöövaid leeke, samuti mõjub pingeliselt, kaasatõmbavalt stseen, kus kratt kägistab peremehe ja kutsub välja kuradi. Siin on Ed. Tubina leidlikkuse anne suurt pakkunud nii ülesehituses kui ka meisterlikus orkestri värvide tarvitamises. Tabavalt on lõpul klarnetilt motiiv üle viidud kogu orkestrile, mis selle suure tüsedusega lõpule juhib.

Orkester täitis oma üliraske ülesande eeskujulikult. Selle teosega on Ed. Tubin meie muusikakirjandust väärikalt rikastanud ja eesti algupärasele balletile aluse rajanud.

J. Simm

Lavastus

Kogemustest õpime, aga enne peavad olema kogemused. Eesti balleti alal meil neid seni ei olnud, oli ainult vööraid eeskujusid. Nii sündis meie esimene ballet „Kratt", andes sellisena tõhusa aluse, millele tulevikus võidakse luua juba teatud kogemustevaruga. Kui hinnatakse õieti olukorda, kus meil nimetatud alal absoluutselt puudusid oma kujunenud pärimused, peaks „Kratt" teerajajana leidma üldise pälvitud tunnustuse — ja seda kindlasti ka selle esiettekanne, mis sündis samasugustes tingimustes. Eks ole eesti teatri liikumisjuhi koht veel vägagi noor, mistõttu meie teatrite praegused liikumisjuhid on alles viijakaks taimelavaks, millelt tulevikus võrsuvad selle ala viljelejad võivad luua juba kogemusküllamalt ja oma tavadele toetuvalt.

Üldiaadilt „Krati" rahvaluule-aineline libreto on pideva dramaatiline arenguta episoodilise muistendi ilmeline, pakkudes sealjuures reljeefseilt läbilõikelise aja- ja olupildi aastaist 1750 Eestis. Arvestades raskusi, mis on tulnud libreto koostamisel ületada lavalise pingsuse saavutamises etnograafilist tõepärasust jälgides, väärib libreto hindavat esiletõstmist. Kui esimene vaatus sissejuhatavana võis tunduda lavaliselt veniv ja korduv, oli see etnograafilist külge silmas pidades paratamatu. Tervikuna „Krati" libreto oli küllaltki pingetihe ja orgaanilises seoses muusikaga.

Mis puutub „Krati" lavastusse, siis kandis seda ekspressiivselt muusikale ja libretole vastavalt algusest lõpuni puhas ürg-eestiline joon, mida rõhutas sobivalt tervę rida iseloomulikke finesse. Tegelaskond oli pandud liikuma mängulis-psühhoologiliselt läbimõelduna lihtsalt ja loogiliselt, kusjuures eriti meeldivaks kujunesid leidlikult rahvatantsudele ehitatud teine ja kolmas vaatus.

Õieti oli teinud lavastaja oma valiku peremehe suhtes, määrates sellesse pantomiimilisse ossa draamanäitleja Vambola Kure, kes kehastas järjekindla veenvusega varaahnet vanasätti, väljendades kasinais liigutusis ilmekalt ahnust, kohatist inimlikku hirmu ja dünaamilisi vihapurskeid, mille poolest eriti selgelt jäi meelde teise vaatuse kulminatsioonis. Sama kehtib draamanäitleja Ants Viiru kohta, kes nõidustavandeid sooritava külatargana peaaegu transis olles andis oma parima.

Kratina esines Ella Lukk, kes juba aplausi järgi otsustades teenis ilmselt publiku tunnustuse, olles seda ka väärt nii tantsutehniliselt kui osa käsituselt. Jõulistes hüpetes ja puhastes kiiretempolistes liigutustes kehastus kujutelmast silmaga nähtav mitmepalgeline kratt, kelle maailmale tuleku pootleadvuslik rõõm esimeses vaatuses vaheldus tõlgitsuslikult selgepiiriliselt alateadliku impulsiga peremeest kohe surmata tahtes, kuigi kratt siin veel tantsutehniliselt ei saanud tõlet määral arendada oma võimeid. Teises vaatuses juba peremehe meelevalla alla sattunud kratt on kodune ja taltsas, millest viib ta välja vaatuse lõpp ja kolmas ning veel enam neljas vaatus, kus kratt on tige, ärritatud ja metsik. Ella Lukk tegi seda hästi, pakkudes lõpul peremehe kägistamisel metsikuse kulmineerudes eriti läbituntud osa käsitust.

Tantsudest esimesena „Nägemus" mees-tantsurühmalt ja teatri tantsuõpperühmalt jagunes nelja eri-ilmelisse ossa, milles viirastusid peremehele alistunud tööorjad, neiud viijavihkudega, neiud viljakülimittudega, milles meie kuld — vili, ja neiud linikutega, kujutades iseloomukalt kangapleegitajaid. Tantsude koreograafia oli teemale vastav ja ettekanne korrektne.

Rahvatantsudest väärib eriti esiletõstmist „Targa rehealune", mis lavastaja Ida Urbeli poolt täiendatuna kujunes üheks meeldivamaks sel õhtul. Algkujult „Targa rehealune", olles mõeldud ainult naistele, seisneb üksnes lühikeste sammudega edasiminekus, kohal tammumises ja kummardumises. „Kratis" „Targa rehealune" oli realismi piiridesse jäetult ja algmotiividele rajatult seatud rahvatantsuna palju liikumisilu pakkuvaks, kus jõulisest muusikast tingitult liituvad paisutatud ettekandesse ka mehed. Kõrvuti „Targa rehealusega" omab „Krati" rahvatantsudes silmapaistvat kohta kitsastest algmotiividest ulatuslikult seatud „Pikk inglaska". „Talgujõär" Voldemar Hansoni ettekandes sai humoristlikult teravajoonelise, groteskse käsituse.

Erna Pallo ja Udo Väljaotsa pas des deux — „Peretütar ja sulane" —, baseerudes koreograafialt tunnetele-meeleoludele, kord hõisetele, kord unustushetkedele, esitati hinnatava lihtsusega, mida tulev öelda ka kogu nende pantomiimilise esinemise kohta, milles oli suudetud küllalt lähedalt tabada maatüdrukulikku-maapoisilikku ujedust ja kohmetust, sealsamas aga ka varjamata hinge ja jõudu.

Viimase vaatuse „maksamereliste" pidu kirvetantsu osas oleks võinud vahest olla veidi lühem. Muidugi see pidi olema primitiivne ja mõjuma monotoonselt, aga kas võib-olla väikese kärpimisega poleks saavutatud just samas mõttes paremaid tulemusi? Viimase vaatuse ekstaatiline „Pealiku tants" Ilmar Roometsalt, oles koreograafilises kooskõlas virmalistega, esitati jõuliselt.

Lavapildid Armand Lepikult ja 1750. a. Halliste kihelkonnas esinenud rahvariide põhjal koostatud kostüümikavandid Udo Väljaotsalt olid stiilsed ning puhtad. Tänu mag. Helmi Kurrikule ERM-ist oli lavastuse etnograafiline külg täpne.

Kogumuljes — „Vanemuine" ei teinud endale häbi, võttes vastutusrikka ülesande oma õlgadele, mida kinnitasid ka esietenduspubliku elav reageerimine ettekandele ja see tohutu sirelite-lillede meri, mis toodi autoritele, lavastajale ja tegelastele, kes igaüks oli püüdnud anda oma parima.

Tühi leht eesti omakultuuri päevaraamatus pole enam tühi, sellele märgiti 31. märtsil 1943 pidulikult loorberipuudega ehitud „Vanemuise" saalis: „Eesti ballett." Nurgakivi on pandud.

Eti Sirg

UUSI SLOVAKKIA UJUMISREKORDEID

Slovakkia sise-meistrivõistlused ujumises korraldati Pressburgis. Meeste alal püstitati kaks uut tippsaavutust — 100 m vabalt Teply 1,03,6 ja 200 m rinnuli Manderla 3,00. Samuti ka naiste alal — 100 m seljali Hauska 1,31 ja 400 m vabalt Hauska 7,05.

UNGARI REKORDITEGA TÖSTEMEISTRIVÕISTLUSED

Budapestis toimusid Ungari meistrivõistlused tõstmises, mis andsid ka kolm uut rahvusrekordit. Uuteks meistriteks on: sulgkaalus Tegla 285 kg (uus rekord), kergekaalus dr. Bakos 277,5 kg, keskkaalus Buronyi 317,5 kg, poolraskekaalus Ambrozi 330 kg (uus rekord) ja raskekaalus Soos 345 kg (uus rekord).

Mõttesport

TOIMETAJA PAUL KERES

Partii nr. 50

Alljärgnev huvitav lühipartii mängiti IV tugevate maletajate turniiril Tallinnas, 11. märtsil s. a.

Valge: A. Hildebrand.
Must: H. Israel.

1. e2—e4 c7—c5 2. Rg1—f3 d7—d6 3. d2—d4 c5:d4 4. Rf3:d4 Rg8—f6 5. Rb1—c3 g7—g6 6. f2—f4.

Selles seisus on otsene f-etturi edasiliike tugev jätk, andes mustale võimalusi mitmesugusteks vigadeks. Kui ta nüüd mängib näiteks pahaaimamatult 6 ... Og7, siis satub ta peale 7. e5! tõsisesse raskustesse, sest 7. ... d:e5? 8. f:e5 Rg4 9. Ob5+ kaotab vähemalt viguri, ja ka peale 7. ... Rg4 8. Ob5+ Kf8 tekiviy seis on mustale kõiki muud kui meeldiv.

6. ... Rb8—c6.

See vastus on mustale täiesti vastuvõetav, kuid viib kergesti tunduvale seisu lihtsustamisele. Tavalisse sitsiilia kaitse variandi viib siin käik 6. ... a6, kuid ka 6. ... Rbd7 pole mustale sugugi halb.

7. Rd4:c6 b7:c6 8. e4—e5 d6:e5 9. Ld1:d8+ Ke8:d8 10. f4:e5 Rf6—g4.

Samal turniiril mängitud partiis Randviir-Renter jätkas must siin huvitavamalt 10. ... Rd5 ja kahis peale vastust 11. Od2 jätkuga 11. ... Og7 12. R:d5 c:d5 13. Oa5+ Kd7 (kindl. on lihtne 13. ... Ke8.) 14. Ob5+ Ke6 15. Oc6 Vb8 16. Oc7 V:b2 17. 0—0—0 Vb2—b4 18. c3? Ob7 lootusrikkalt kvaliteedi. Valge võis aga mängida mitmel korral paremini, viimati 18. käigul lüües enne O:d5+. Musta poolt valitud tekstiline käik on aga samuti päris hästi mängitav.

11. Oc1—f4 Of8—g7.

Ettevaatlikum oli igal juhul 11. ... Oe6, et peale 12. 0—0—0+ taganeda kuningaga c7. Must saavutas sel juhul täiesti vastuvõetava seisu.

12. 0—0—0+ Kd8—e8??.

Jäme viga, mis kaotab otsekohe partii: must ei pannud valge järgmist käiku nähtavasti üldse tähele. Kahtlane oli ka 12. ... Od7, millele valge vastaks 13. e6 f:e6 14. Oc4 Ke8 15. V:d7! ühes Vd1+ ja O:e6, saavutades kahitud kvaliteedi eest suurepärase rünnakuseisu, kuid peale 12. ... Kc7! 13. e6+ Oe5 14. O:e5+ R:e5 15. e:f7 R:f7 saabuks umbes võrdne lõppmäng, kus musta veidi parem areng ja vabad lihtid kompenseeriksid [illegible] etturseisu nõrkusi.

13. Rc3—b5! Oc8—d7.

Mustal polnud paremat, sest matiohuse tõttu tuleb tal loovutada materjali. Täiesti vigane oli muidugi 13. ... c:b5 14. O:b5+ Od7 15. O:d7+ ühes O:g4 viguri-võiduga.

14. Rb5—c7+ Ke8—d8 15. e5—e6!

Muidugi võitis siin ka jätk 15. R:a8 jne., kuid valgel oleks seejärel suuremaid raskusi, sest ratsut a8 poleks suudet nii kerge vabastada. Teksti käigu järel võiks must juba rahulikult alistuda, sest otsustavat materjalikaotust pole võimalik vätida.

15. ... Og7—e5.

Mingeid lootusi ei pakkunud enam ka 15. ... f:e6 16. R:e6+ Ke8 17. R:g7+ Kf7 18. V:d7 jne. kerge võiduga.

16. Vd1:d7+ Kd8—c8 17. Of1—a6+ Kc8—b8 18. Of4:e5 Rg4:e5 19. Rc7—e8!

Lõpuks veel ilus käik, mis asetab mustu kuninga pääsmatusse mativõrku. Hildebrand mängis partii lõpuosa väga tugevasti ja elegantselt.

19. ... Vh8:e8.

Sunnitud, sest peale 19. ... R:d7 20. e:d7 lipustuks ettur.

20. Vd7—b7+ Kb8—c8 21. Vh1—d1 ja must alistus.

(Märkused P. Kereselt Hildebrandi analüüside järgi.)

Kiirituriirid

Grupis 3 on H. Rüütlil erakorraline vaheaeg 25. III — 1. V 1943. Grupis 6 lõppesid partiid Külvet 2 Jams. Grupp 8: Külvet 2 Kiivit, Freienthal 2 Kiivit.

Lahendusvõistlus koolinoortele

Tänase võistlusülesande nr. 90 lahendus tuleb saata „Postimehe" toimetusele hiljemalt 15. apr. Üldvõistlustel (10 ülesannet) juhivad peale 7. võistlusülesannet järgmised koolinoored: E. Orin, E. Timma ja V. Heuer 29, I. Laineste ja J. Ellamaa 26, E. Triik ja G. Oinus 23, H. Jänes ja L. Kull 20 jt. Viimasest viiest ülesandest koosneval võistlusel on seis: H. Jänes, I. Laineste, J. Ellamaa, L. Kull, V. Heuer, L. Kull, V. Soo, K. Lego, R. Ohna ja U. Veske 5, V. Riomar 3, E. Orin, E. Triik, E. Timma, G. Oinus, L. Luhi, L. Toss, R. Karlson, J. Soe ja A. Agu 2 jt. Viimane võistlusülesanne ilmub järgmises malenurgas.

Kirjavastuseid

H. R. Võrus: Teie võite partiisid jätkata ka väljaspool Eesti piire, kui teised osavõtjad sellega nõustuvad.

E. J. Elistvere: Määruste kohaselt tuleb võimatu käigu korral teha puudutatud malendiga võimalik käik, ja kui see pole teostatav, siis jääb eksimus karistamata. Teie juhul on aga mustal võimalik käia etturiga, mispärast must on sunnitud mängima 6 . . . d7:c6.

Ülesanne nr. 86 lahendus

(Tuli Matti. Esitrükk, pühendatud Paul Keresele. Kontrolseis: Kb1, Ve5, Oe8 (3); Kf8, Oe7, Rh4, Eb6, (4). Valge võidab.).

Peale lahenduskäiku 1. Oe3—d2! hargneb edaspidine mäng kahte peavarianti, milliseid vaatleme allpool kordamööda.

1) 1. ... Rh1—g3 2. Od2—e1 Oe7—d6 3. Ve5—e6! Od6—b8 (Peale 3. ... Oc7 võidab 4. Ob4+.). 4. Ve6:b8 Ob8—c7! (Oe5 5. Vb3 annab seisu samast variandist.) 5. Vb6—b7 Oc7—d6 (Ka siin annab 5. ... Of4 6. Vb3 sama variandi.) 6. Vb7-d7 Od6—f4 (Või 6. ... Oe5 7. Vd3 Rh5 8. d5 Og3 9. Vf5+ ja võidab kergesti.) 7. Vd7—d3 Rg3—h5 8. Vd3—h3 Rh5—f6 9. Vh3—f3 Of4—e5! 10. Vf3—f5 Oe5—d4 11. Oe1—f2 Od4—c3 12. Kb1—c2 Oc3—a1 13. Vf5—a5 Rf6—e4 14. Va5:a1 Re4:f2 15. Va1—f1 ja võidab.

2) 1. ... Oe7—d6 2. Ve5—e6! Od6—g3 (Sunnitud, sest peale 2. ... Oc5 võidaks 3. Oe1 Kg7 4. Ve2 jne.) 3. Od2—c3! Kf8—f7 (Parim jätk mustale, sest peale 3. ... Ob8. Of2 või Kg8 võidab 4. Vh6, peale 3. ... Rf2 4. Ve2+. saabub aga paravariant.) 4. Ve6—h6 Rh1—f2 5. Vh6—f6+! Kf7—e7 (Jätku 5. ... Ke8 vaatleme a) juures.) 6. Vf6—f3 Rf2—h1 (Või 6. ... Oh4 7. Oe1.) 7. Oc3—d4 Og3—d6 8. Od4—f6+! Ke7—e6 9. Of6—h4 ja võidab, sest ähvardab 10. Vh3, ja peale 9. ... Oc5 võidab 10. Vf1.

a) 5. ... Kf8—e8 6. Oc3—d4! (Ei vii sihile 6. Oe1 Rg4! ega ka 6. Ve6+ Kd7 7. Ve2 Rg4 8. Vg2 Oe5! jne.) 6. ... Ke8—e7 (Mustal pole paremat. näiteks; 6. ... Rg4 7. Vg6, või 6. ... Rd3 (h3) 7. Vf3. või 15-puks 6. ... Rh1 (d1) 7. Vf1 jne.) 7. Vf6—f3 Rf2—h1+8. Vf3—f1 ja võidab.

Haruldaselt variantiderohke ja hästiõnestunud lõppmäng, väärides täielikku [illegible] male määratud esimest auhinda.

Ülesanne nr. 87 lahendus

(P. Keres. Esitrükk. Kontrolseis: Kh1, Ee2 ja f2 (3); Kg4, Ef4 (2). Valge võidab.)

1. Kh1—h2! (Ainuke käik, sest peale 1. Kg2 viigistab 1. ... f3+! 2. e:f3+ Kf4, peale 1. Kg1 aga 1. ... f3! 2. e3 Kf5 3. Kf1 Ke4 4. Kei Kd3 jne.) 1. ... Kg4—f5 (Parim vastus mustale, sest peale 1. ... Kh4 2. Kg2 Kg4 3. Kf1 Kf5 4. Ke1 Ke4 5. Kd2 Kd4 võidab 6. f3! Kc4 7. e3 jne., või ka 6. ... Kc5 7. Kc3! Kd5 8. Kd3 jne. Umbes sama variandi annab ka 1. ... Kg5 2. Kh3 Kh5 3. Kg2 jne.) 2. Kh2—g2! (Mitte 2. Kg1 Ke5 3. Kf1 Ke4 4. Ke1? f3! viigiga; nüüd ei tohi aga must kuningas minna eiliinile vastuse 3. Kh3 tõttu.) 2. ... Kf5—f6! (Kui kuningas läheb g-liinile, siis võidab 3. Kg2—f1—e1—d2 jne. Teksti käik on võimalik, sest 3. Kf3 jääks vastuse 3. ... Kf5 tõttu tulemusita.) 3. Kg2—f1 Kf6—e5 4. Kf1—e1 Ke5—d4 5. Ke1—d2 Kd4—c4 6. e2—e4! (Ainuke võidukäik. Ei võida ei 6. e3 Kd5! 7. Kd3 f:e3 jne., ega ka 6. Kc2 Kd4 7. Kb3 f3! 8. e3+ Kd3. ähvardusega Ke2 jne. Viigiseisu annaks ka 6. f3 Kd4! ja must on võitnud opositsiooni.) 6. ... Kc4—d4 (Lootusetu on muidugi 6. ... f:e3+. 7. K:e3 jne.) 7. f3—f3! Kd4—c4 8. [illegible] e2! (Mitte aga 8. Kc4 Kd4 9. Kb3? Ke3! 10. [illegible] 11. e6 Kg2 12. e7 f3 13. e8L f2 teoreetilise viigiseisuga.) 8. ... Kc4—d4 9. Kc2—f2 Kd4—e5 10. Kf2—f1! Võidukäik, millega must satub käigupuudusse. Ta võib nüüd valida kas 10. ... Kd4 11. Kg2 Ke5 12. Kh3 või ka 10. ... Kf6 11. Ke2 Ke5 12. Kd3, mõlemal juhul kergesti võidetava seisuga valgele.

Keeruline lõppmäng väga väikese arvu malenditega

Mõlemad lõppmängud osutusid meie lahendajaile siiski liiga raskeiks pähkleiks, sest toimetusele pole saabunud ühtki õiget lahendust. Soovitame seepärast lahendajaile eriti hoolsasti uurida ülaitoodud analüüse, kuna neis peitub veel mitmeid peensusi, millised kõiki analüüsist liigse laialivalgumise tõttu polnud võimalik tuua.

Ülesanne nr. 90

Koostanud H. Merilo — Tõrva
Esitrükk

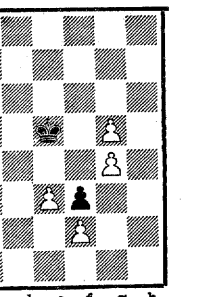

Valge matistab viie käiguga

Ülesanne nr. 88 lahendus

1. Oa8—f3! Va7 2. Lc6 jne. Oda pidi esimesel käigul minema just f3, et takistada võimalikku tulistamist 3. real. Sihile ei vii 1. Of6, kavatsusega peale 1. ... Kc7 vastata 2. Lb7+ jne., sest must mängib 1. ... Vc7!

Ülesanne nr. 87 lahendus

Ristsõnamõistatus nr. 38

Põikread: 1. lehelaba liike, 6. muistne Kaanani linn, 11. mõõdukilik, 13. mehe nimi, 14. roomajad, 18. elutoa ühend, 17. väin Eestis, 19. mitte halb, 20. isu, 23. naise nimi, 25. osasaaja, 26. ajaühik, 27. kaksikvokaal, 28. hobusejõu ühend, 30. magamispaik, 31. kirjutatakse ümbrikule, 32. kulla keemil. märk, 33. pesemisvahend, 35. ving, 37. „Mere tagant" autor, 38. lõunamaine puuvili, 40. virk, 42. suguharu liige L.-Ameerikas, 44. alumiiniumi keemil. märk, 48. lühend sõnast „aastaarvuta", 49. kaltsiumi keemil. märk, 50. talisõidurliist, 52. kilbike, 53. alkoholi rahvapärane nimetus, 55. elukestvus, 56. õie osad, 57. Garonne'i lisajõgi, 58. ravitaim L.-Euroopast, 59. poisi nimi, 60. liik koorekõmpvekke, 61. vali, 62. ennutaja vanas Kreekas, 63. kingsepa tööriist.

Püstread: 1. linn Lääne-Saksamaal, 2. katse inimese võimete hindamisel, 3. tänav Tartus, 4. kitsas peenar, 5. alumiiniumi keemil. märk, 7. mitte tagant, 8. jõe võõrapärane nimetus, 9. hirmus, 10. tekib sõpruses, 12. kunstnik, 15. liik kooloneid, 16. külvamata jätetud põllumaa, 18. kiutaim, 21. jõgi Itaalias, 22. ühend lad. keele sõnast „sessioma", 24. puuvill, 26. liik orussakalisi, 29. Türgi sultani neid, 31. pesemisnõu (käändes), 33. kepp, 34. härra võõrapäraselt, 35. sadamasild, 36. R. Roht'i teos, 39. klubiruum, 41. Jugoslaavia loodeosa, 43. tablett, 45. osa toast, 46. puuliik, 47. mehe nimi, 51. maalmajagu, 52. nikli keemil. märk, 54. läte, 56. kooliraamat.

Keres võitis õppe õude 8½ : 1½

Reedel toimus P. Keresе teine simultaan ülikooli õppejõudude vastu, mis lõppes 8,5 : 1,5 suurmeistri kasuks. Suurmeistri võitjaks osutus füüsika-stipendiaat H. Lepik, kes kuulub keskklassi, kuna viigi saavutas teiskordselt füüsika-assistent H. Kord, kes võistleb edukalt ka linna esivõistlusel.

Seekordse simultaani uuduseks oli see, et suurmeister oli nõus mängima vastase poolt soovitud avangut. Prof. Kaasik valis teiskordselt kuningagambiidi ja pidi teravas partiis vastu võtma kaotuse. Prof. Poom ei saanud üiletada raskusi prantsuse avangus, samuti L. Norviit, kes juba kolmandat korda kaitses end Chatard-rünnaku vastu. I. Roots kaotas jälle kuningagambiidi teoreetilises variandis. D. Vooremaa andis etturi nimzo-india kaitses, mis sai otsustavaks. Prof. Kirde pidi võtma vastu ajakaotuse, kuigi ka seis, mis kujunes kuningagambiidist, oli kaotatud. Viigi saavutanud H. Kord valis nimzo-india kaitse ja omas partii kestel isegi väikest paremust. Võitja H. Lepik mängis prantsuse avangut, millest hargnenud pikim partii oli terava iseloomuga ja kestis üle 5 tunni.

Väljas pool akadeemilist koosseisu mängisid suurmeistri vastu veel põhiklassi mängijad L. Nigol ja A. Shilov, kes mõlemad pidid vastu võtma kaotuse — esimene Caro-Kanni kaitses, teine prantsuse avangus, kuigi viimasel olid vähemalt viigivõimalused.

AMETLIKKE TEATEID

TEADAANNE

Eesti välispolitsei teenistusse võetakse meeslisikuid kordnikkude ja ülemkordnikkude ametikohtadele, kes vastavad järgmistele nõuetele:

1) Eesti kodakondsus. 2) vanus kuni 35 a., 3) vähemalt algkooliharidus, 4) kehaliselt ja vaimselt täiesti terved, 5) kohtulikult karistamata ning ei seisa kohtuga eeluurimise all, 6) laitmatud elukombed.

Sooviavaldused esitada kohulikule prefektile või abiprefektile. Sooviavaldusele lisada:

1) Lühike elulookirjeldus, 2) haridustunnistus või selle tõestatud ärakiri, 3) sõjaväeteenistuse tunnistus, kui see olemas, või selle ärakiri, 4) karistamatusetunnistus, 5) arstitunnistus tervisliku seisundi kohta, 6) perekonnaseisutunnistus (vorm nr. 8).

Tallinnas, 1. apr. 1943. a.

Eesti politseidirektor

Meistrite ja oskustööliste KUTSEEKSAMID

Tartu Tööstusliku Kutseoskuse Ametis Peeter Põllu 16 algavad 27. aprillil 1943. a. Sooviavaldis ühes nõutavate lisadega (vaata RT 1939. a. 100, 763) ja eksamimaksu kviitungiga tuleb esitada hiljemalt 10. apr. 1943. a. Eksamimaks oskustöölistel Rmk. 10.—, meistritel Rmk. 35.—, tuleb tasuda Eesti Panga Osakonda Haridusdirektooriumi depositidi arvele. Kanselei avatud tööpäevadel 10—12 ja 16—18, laupäeval 10—12. Juhataja.

KORTERIOTSIMISED

Raudteelane soovib **kaasüürilisena** raudteejaama lähedale. Teat. „Kommerts Hotell" „Noormees" all.

Vahet. pälkesep. korralik 1 toa ja kööga korter ja eskt samasuguse või 2 toa, kööga või 2-toal., keeduvõim. korteri vastu. Soovitav II linnaossa. Teat. Lõuna t. 6—2.

Vahet. keskliinnas soe 1-toal. kööga korter (20 ruutm.) 2—3-toal. vastu. Soov. nimmisel korral. Teat. slt. „6430" all.

Raudteelane vajab 2—4-toalist korterit. Teat. slt. nr. „6447".

Vahetada Tallinn-Nõmmel asuv moodne 4-toaline telefoniga korter Tartus asuva sama suure või 3-toalise vastu. Teat. slt. nr. 6450 all.

Naisametnik soovib vaikset, omaette tuba, nüüd või edaspidi. Teat. slt. 6425.

Tuba, 23 ruutm. III linnaos, vahetada suurema, 2 toa ja kööga korteri vastu. Teat. slt. „6412".

Vahetada korter, 1 tuba, suur esik ja kõik, vesi, suurema, samaväärse korteri vastu. Vast. slt. „6356" all.

✝

Dr. vet. emer.

Martin Pusemp

Sünd. 6. XI 1873; surn. 31. III 1943

Leinavad omaksed

Kirstuoanek lauupäeval, 3. aprillil kell ½9 õhtul Väike-Tähe tän. nr. 1. Ärasaatmine sealtsamast pühapäeval 4. aprillil kell ½1 Maarja kalmistule.

Siit maailmast ära kutsutud

Karl-Eduard Näkk

Sünd. 1. XI 1881; surn. 1. IV 1943

Leinavad Hiiobi 19, 25

abikaasa, pojad, minia, pojalapsed, õed ja omaksed

Kirstupanek ja ärasaatmine leinamajast, Võru tn. 30—5 pühapäeval, 4. IV kell 11 e. l. Maarja kalmistule.

Pika, raske haiguse järel uinus igavesse unne minu armas ema

Leena Inti

Sünd. 17. I 1853; surn. 1. IV 1943

Muldasängitamine 4. IV 1943 Pauluse kalmistule.

Leinajad poeg, õde ja omaksed

Armast

Antsu

* 7. II 1921; † 19. III 1943

leinab **P. Reiman perekonnaga**

Vaikselt lahkus meie hulgast

[illegible]kel Arvi

* 17. sept. 1870; † 1. aprillil 1943

Leinavad

abikaasa ja lapsed perekondadega

Matmine 4. apr. kell ¼4 Maarja kalmistul.

Raske kannatuse järel uinus igavesse unne minu unustamatu kallis naine, ema ja ämm

Aliide Soomets

Sünd. 14. III 1891; surn. 1. IV 1943

Mälestavad valusas leinas

abikaasa, poeg, miniad ja omaksed.

Matmine 5. apr. 1943 kell 2 p. l. Peetri kalmistu õnnistusmajast Tallinna tee ääres. Palume kõiki sugulasi ja tuttavaid ära saatma tulla.

Suurim tänu

kõigile sugulastele, sõpradele ja tuttavatele, kes meie unustamatu armsa tütrekese Vaike Liuhka muldasängitamisest nii soojalt osa võtsid. Eriti palju tänu tädide peredele, täditütre pereie ja II Gümn. õpetajatele ja õpilastele.

Leinajad vanemad ja õde

TEMPLITÖÖSTUS FIRMA ED. VEEBER TARTU, RÜÜTLI 23-TEL. 34-76

MÜÜAKSE

Detektoraparaat ühes kõrvakiappidega, 50 Rmk. Oa 8—2. II korral, Puna.

Emane **shpitsioer** ja shpitsi-kutsikaid, hind à 25 Rmk. Õnne 10—5. L. Dsilna.

Lamav „Deutz" **kaasimootor**, 6 HP. Hind 900.— Rmk., ja hõõvlimasina võll, hind Rmk. 200.—. Tähe 102—8. L. Enno.

TÖÖPAKKUMISED

Vajatakse aiatöölisi Kalevi 46, aiandus. Liivamängi. Teat. Tööametisse.

F-ma A. M. Univeri jahu- ja saeveski. Meltsiveski tn. 42, vajab mees- ja naistöölisi ja pinnuraiujaid. Üles anda Tööametisse.

Naisi vajatakse aeda tööle, lavade juurde. Lina tn. 1. Teat. Tööametisse, Riia tn. 60—15.

Vajatakse Elva valda suuremasse tallu valitsejat. Teat Tööametisse, Riia 60—19.

Mütta mõisa vajatakse abielus aastatöölisi Töömeti kaudu. Kaupa tuila tegemisiklikult koha peale.

Vajan aiandusse naistöölist. Oa 8. Teat. Tööametisse. Riia 60.

Vajatakse nahatöö tundjaid naisi ja mehi. Võimalik kodus töötamine. Teat. Tööametile. Riia 60. tuba 16.

OSTETAKSE

Spinning. Teat. slt. „Spinning".

Sõidukorras meesterahva jalgratas. Teat. slt. „Sõidukorras" all.

Korras pandur-paat. Teat. slt. „Kalamees" all.

Paadi küljemootor. Teat. slt. „Küljemootor" all.

Meester, või naister, **jalgratas.** Teat. Ülikooli 30—7.

Jalgratas. Narva tn. 111—4.

Laukaal vihtidega ja **kohviveski.** Teat. slt. „Laukaal" all.

Äärega viltkübar. Kirjad slt. „Kübar".

TKK antikvariaat „Vaht", Tartus, Ülikooli 30, ostab ja müüb igasuguseid **raamatuid ja postmarke.**

M. suvipalitu või riie. Uueturu 1—1.

Suurem paat, võib ka mootorpaat olla. Kalevi 6—6 (õuest sissekäik).

Marke. Margiäri Soola 4.

Kiiresti reisikohver. Teat. Tartu, Tammepuiestee 19—2 või Kükitaja pk. Tartu.

Paju- ja kuusekoori. Tolstoi 2—4.

Soovitakse osta või üürida **lapsekäru** või **-vanker.** Teat. Kastani 72—6.

Korras **meesterahva jalgratas.** Tulla Kloostri t. 9—4. õht. kl. 5—7. L. Anderson.

Kuivi lehi- ja okaspuu **laudu** ja igasugust vineeri. Tõigi tn. 86. Puutööstus.

Lapsevanker, võib olla ka pruugitud. Teat. slt. „6434".

Laenatakse või ostetakse korralik **lapsevanker.** Marja 15—4. Popko.

Ükskõik missugune **paat.** Teat. Salme tn. 3—1. Kodus kl. 9—11 homm.

Lapsevoodi. Teat. Meltsiveski t. 9—1.

**Meeste pesu

KIRJANDUS KUNST

100 a. Ed. Ahrensi grammatika ilmumisest

3. aprillil 1943 mõõdub 140 aastat Eduard Ahrensi sünnist, 1943. aasta tähistab ka 100 aasta mõõdumist Ahrensi eesti keele grammatika ilmumisest.

Ed. Ahrens kuulub nende sakslasist haritlaste hulka, kes 19. saj. algul pühendusid eesti keele, rahvaluule, etnograafia ja kirjanduse uurimisele.

Lõpetanud 1823. aastal Tartu Ülikooli usuteaduskonna, teotseb Ahrens kuni 1837. aastani kodukooliõpetajana. 1837. a. alates kuni surmani (1863) on ta kirikuõpetajaks Kuusalus. Juba üliõpilasaastail ilmnenud huvi eesti keele vastu püsib ka hilisemas eas. Ahrensi Kuusalus kirjutatud saksakeelseist teoseist on tähtsaim 1843. a. ilmunud „Grammatik der Ehstnischen Sprache Revalschen Dialektes Erster Theil: Formenlehre", millele järgnes 10 aastat hiljem teine trükk sama pealkirjaga ühes teise jaoga (Satzlehre). Hoolimata puudusist kuulub Ahrensi keeleõpetus parimate läinud sajandil ilmunud grammatikate hulka. Võrdlemisi hea eesti keele tundjana lähtub Ahrens elavast rahvakeelest, millest pärinevad kõik grammatikas toodud näited: tal õnnestub anda nii mõneski suhtes loomutruu pilt eesti keele omapärast. Esimest korda võtab Ahrens lähemale käsitlusele astmevahelduse-küsimuse, sõnad jaotab ta loomuliku põhimõtte järgi muutkondadesse. Ahrensi lauseõpetuski on õnnestunum varemilmunuist. Huvitav on, et Ahrensi grammatikas võrreldakse eesti keelt soome keelega, kuigi tema tõmmatud paralleelid pole alati paikapidavad.

Tähtsaim Ahrensi grammatikas on ortograafilisi küsimusi käsitlev osa, mis sai sõna tõsises mõttes põõret tekitavaks eesti ortograafia ajaloos. Tõsi küll, enne Ahrensitki oli märgatud nn. vana kirjaviisi puudusi, neile olid tähelepanu juhtinud Masing ja Arvidsson, ent alles Ahrensi grammatika ilmumisega algab otsustav võitlus vana ja uue kirjaviisi vahel, mis lõpeb uue kirjaviisi maksvuselepääsemisega. Ahrens soovitas oma grammatikas loobuda tolleaegsest saksapärasest ortograafiast ja asendada see soomelise ortograafiaga, mis enam sobiv eesti keele foneetilisele iseloadile. Ahrensi grammatikas püstitatud peanõuded, mis iseloomustasid uut kirjaviisi, olid: lühikesed konsonandid ja vokaalid märgitagu ühekordse, pikad kahekordse tähega (senise „kumad" asemel „kuumad", senise „kanna" asemel „kana").

Ahrensi grammatika oli kirjutatud veel vanas kirjaviisis, aga juba 1844. aastal ilmub esimene raamat uues kirjaviisis *Jõelähtme õpetaja Schüdlöffeli* toimetusel. Oma hilisemates teostes („Zur Ehstnischen Declinationlehre", 1848) ja oma grammatika teises trükis (1853) kasutab Ahrens juba uut kirjaviisi. Uues kirjaviisis ilmub ka „*Sprachfehler der Ehstnischen* Bibel", milles Ahrens ründab innukalt seniseid kirikukeele puudusi.

Ahrens propageerib oma uuendusettepanekuid korduvalt. 1845. a. kirikusinodil on enamik koosolijaist Ahrensi vastu. Hiljemgi kasvab uue kirjaviisi pooldajate arv visalt.

Võitlus uue kirjaviisi pärast ei lõpe Ahrensi elupäevil. Tema soovitatud uuendused pääsevad võimule alles pärast ta surma — kui ta seisukohtadele asub vahepeal jõudsasti kasvanud eesti haritlaste pere.

Eesti kultuuri tutvustamine Leedus

Oleme korduvalt võinud märkida leedu üldsuse huvi meie kultuurielu nähtuste vastu küll pideva kroonika ja üksikute kirjutiste näol ajakirjanduses, küll ettekannete ja muude ürituste näol. Seekord mainime mõningaid andmeid selle kohta viimase kuu vahemikult.

Ülevaade meie luuleveteraani K. E. Sõõdi elust ja loomingust ilmus päevalehes „Ateitis" märtsi algul. Samas numbris on avaldatud ka lühike juubelikirjutus Hugo Lauri 50 a. sünnipäeva ja 25 a. lavategevuse mälestamise kohta Tallinna „Draamateatris". Juubelile olnud palutud ka Kaunase „Draamateatri" tegelasi, kellel aga pole võimalik olnud lahket kutset kasutada. Artiklis nimetatakse H. Lauri leedulaste sõbraks ja hinnatakse ta mitmepalgelisi lavalisi võimeid, mida ta ilmutanud loendamatuis osades nii klassikalistes kui ka moodsates lavateostes, omades ulatusliku näitleja võimet ja andes psühhoologilise realismiga igale kujutatavale isikule ta tõepärase ilme. Selle kõrval tõstetakse esile H. Lauri suur vilumus ka deklameerijana ja proosapalade ettekandjana, meenutades aegu, mil ta eesti-leedu kirjandusõhtuil Tallinnas esitanud leedu luuletajate loomingut eesti tõlkes.

DEUTSCHE KUNST IX/2

Selle luksuslikult toimetatud reproduktsioonimappide sarja käesolev anne on pühendatud Berliini lossile, võimsale barokkehitisele, mis oma praegusaegse massi ja kuju on saanud mitmete juurde- ning ümberehitamiste kaudu XV ja XIX sajandi vahel. Koimtäistkümmend kriitpaberil tahvlit lossi välisilmest ja sisearhitektuurist juhatab sisse Ernst Gall'i ülevaateartiklit lossi ehitamisloost. Artikkel on omakorda varustatud mitme graveeriga ja joonistusega lossi fassaadi, põhiplaani jne. kujunemise selgituseks. Tahvleist üks, millel arv. XVII saj. lõpu saksa maalikunstnik Joh. Stridbeck kujutab ülevaadet lossile, on värviline. Leidub rida detailiseerivaid tahvleid lossi seina- ning laemaalidest ja ornamenteerivast skulptuurist, mille oluline osa on loodud peamiselt XVII ja XVIII sajandi vahetusel voogavas barokkvaimus.

Minevikulisest veoloomade kultuurist

TALUD, KUS VEOHÄRG ASENDAB HOBUST

Mööödunud suvel põhja pool Eestis liikudes oli juhus leida maa äärmisest loodeosast, Risti kihelkonnast, veel kaks paari veohärgi. Ühe tabasin Risti kiriku läheduses, soode keskele maetud Hatu küla põllul parajasti sõnnikuveo-vankri ees ja teise kihelkonna põhjapoolses rannakülas, Kibrul. Viimane härjapaar oli talu ainsaks veojõuks, kelle abil toime tuldi kõigi põllu- ja veotöödega aasta ringi — talus polnud nimelt üldse hobust.

See Loode-Harjumaa sopp, Risti kihelkond, oma soode ja metsataguste Vihterpalu ja Nõva randadega on üks meie häviva rahvakultuuri viimseid pelgupaiku. Vanad kaduvad rahvakultuuri nähtused püsivad alati kõige kauemini maa kõrvalistel äärealadel, mis on eemal elavatest liiklemisteedest ja kus inimesedki on tihti vanamoelisemad ja peavad kauem vanast kinni. Ülaltutvustatud veohärjadki on veel viimsed riismed kunagi üle kogu Eesti levinud veoloomade kultuurist, mis nüüd on juba kõikjal välja surnud peale mõne õige harva juhtumi loode- ja läänerandadel ja ehk ka läänepoolsel Saaremaal ning Hiius.

Veohärjad ree ees Ristis

KUI VEOHÄRGADE PIDAMINE OLI EESTIS ÜLDINE

Alles mineva sajandi keskpaiku oli veohärgade pidamine Eestis üldine. Aeglaselt astuvad härjad kuulusid siis iseloomulikku pilti nii talu- kui ka mõisapõllul kogu maal, välja arvatud paar kihelkonda vastu idapiiri kirdes ja kogu Setumaa kagus. Ja mitte ainult põllul polnud veohärg peamiseks tööloomaks; härgadega sooritati talvel enamjagu metsavedusid, toodi heinu koju, käidi veskil ning veeti mõisa viinavoore. Pole eriti haruldased juhtumid, kus härg rakendati kergemategi sõiduriistade ette. On koguni teateid härgadega tehtud kirikumatkadest.

Üldiselt oli härg oma pikalisuse tõttu siiski peamiselt künni- ja veoloom. Taludes oli hobuseid vähevõitu; raskemad veotööd langesid enamasti härgadele. Üks 18. saj. lõpu autoreid kirjutab, et eesti talupoeg pidas meelsamini kahte härga kui ühte hobust, kelle aeglane, aga ühtlane vedu oli ühteviisi hinnatav nii juurikaterikkal ale- ja uudismaal kui ka põlispõllul. Veel mööödunud sajandi lõpupoolel oli keskmises, umbes praegusele normaaltalule vastavas talus harilikult üks paar künnihärgi, suuremates vastavalt rohkem. Härgade jaoks olid paiguti eri tarad ja laudad, igal juhul peeti neid hobustest lahus ja enam kariloomade hulka kuuluvaks. Võrreldes hobusega, oli veohärg vähenõudlik ja odav tööloom; härja toiduks oli talvel peamiselt pikk rukkiõlg ja põllupõhk, lisaks külm vesi karjakaevul. Ja selle majandusliku hõlpsusega ei ole Eestis sünnib enamasti üksikult, siis on veohärgadele kõigepealt iseloomustav, et need ikestati künni või veoriista ette harilikult paarikaupa. Härjad ühendati kukla peale, sarvede taha asetatava pika puust härjaikkega, mis seoti nahkrihmadega või juttadega sarvede külge. Ikke keskele oli kinnitatud veorihm või rahe, mille ots käis adra, ree või vankri üksikaisa, vehmri või tiisli külge. Erinevalt hobuserakendusest ei vajatud siis range ja kahe aisa asemel piisas ühestainsast, mis asetses kahe vedava härja vahel. Niisugune tiislist koosnev veoseadeldis on Eestis omane ainult härja-kultuuris. See annab nii künni- kui ka veoriistadele erilise ilme ja tingib mõnikord erinevusi ka nende konstruktsioonis. Seetõttu võime kõnelda harilike hobuseatrade ja -veokite kõrval eraldi härjaadrast, härjareest ja härjavankrist. Suured vahepuu või tiisliga varustatud hobusevankrid, mida Eestis ka mõnikord kohtab, on pärit mõisa-kultuurist ega ole rahvapärased.

Veohärgade paarisrakenduse kõrval on Eestis tarvitatud küll ka üksikhärga, eriti talvel ree ees, kus siis vajati ühe härja lühema ikke kõrval ka kahte aisa. Kuid nii iseloomulik kui eelmine see rakendusviis pole, olles mõnede uurijate arvates hilisem ja hobuserakendusest mõjutatud.

HÄRGA JUHITAKSE OHJATA

Härgade juhtimisel künnil ja veol ilmub huvitavaid võtteid, mis on jällegi omased ainult vanale härja-kultuurile. Üks niisuguseid on nn. eestvõtmine või eestvedamine.

Veohärjade juhtimisel pole, erinevalt hobusest, tarvitatud ohje. Veohärg sammub jäigalt otse eesolevat teed mööda edasi või selle puudumisel ei oska tõlise kuhugi minna. Härgade juhtimisel koormaveol, eriti talvel, kui puuduvad veel jäljed värskel lumel, käis seepärast ajaja ise eestvõtjana härgade ees ja härjad tulid talle järele. Vahetevahel juhtis ta härgi üle õla härjapiitsa või roosaga; talvel puudeveol metsast välja tulles kutsunud mees härgi enda järele sõnadega: „Tule, tule!" Alles kindlal ja selgel teel käisid härjad ka ilma eestvõtja abita, kusjuures ajaja siis võis käia koorma kõrval. Kuid vastutulevale hobusele ei andnud härjad kunagi teed, neid pidi alati suu kõrvalt tõmbama.

Sama eestvõtmist tarvitati mõnikord ka põllul kündes. Eriti tarvilik oli see siis, kui atra vedasid alles vilumata härjad, kes ei osanud pidada vagu. Eestvõtjaks oli harilikult naine või laps. Tuntud on pilt, kus kündvate härgade ees käib teejuhina sukka kuduv naine. Eestvõtja järel käisid härjad paremini; ta sundis härgi vao otsas pöörduma, haarates vajaduse korral sarvist. Härgade käigu reguleerimiseks või nende seisma sundimiseks löi eestvõtja härjale käega pähe.

NOORE HÄRJA KÕRVANÕÖR

Eestvõtja puudumisel on vahel noorte härgade puhul tarvitatud nn. kõrvanööri, mille üks ots oli seotud härjale ümber nina või sarve ja käis välimise kõrva tagant läbi, kuna teine ots oli kündja peos. Tuleb märkida, et sellel ohja meenutaval seadeldisel pole midagi tegemist vastava hobuserakmete osaga ega ole see viimastest üle võetud. Nii üldine kui see võte igasuguse veolooma juhtimisel ongi, on ta ometi üks eelajaloolistesse aegadesse tagasi jälgitavaid härjajuhtimise viise.

Vanade, vilunud härgadega kündmisel samuti kui veolgi ei vajatud harilikult eestvõtjat ega ka kõrvanööri. Kündmisega tuli hästi toime üksainus inimene, juhtides härgi ainult härjapiitsa ja häälega. Härgi kiiremale käigule sundides hüüdis kündja vastava härja nime, mis oli antud juba vasikast peast, enamasti värvi järgi. Vao otsas olevad härjad pöördunud kamandamise peale nii kiiresti, et nõrgem mees pidanud jalad kõvasti maha suruma, et mitte kukkuda. Kündmise, samuti kui igasuguse härgadega töötamise tingimuseks oli ainult, et härjad pidid olema ikestatud õiges järjekorras, s. o. kumbki härg pidi olema ikestatud samale poolele, kus ta oli harjunud käima. Härja loomuses nimelt on, et samal poolel, kus ta on hakanud käima tööle harjutamise ajal, peab ta ka käima kogu oma eluaja.

Veohärgadega kündmine Saaremaal

EESTI VEOHÄRJA-KULTUURI IGA

Kõik need kiiresti haaratud erijooned veohärgade rakendusest ja veoseadeldistest, juhtimisest ja mõned siin kõrvale jäänud seigad on Eestis vanad. Ehkki meil pole otseseid andmeid veohärgade kohta varemast ajast kui 17. saj., millal nii Põhja- kui ka Lõuna-Eesti esineb tüüpilise härgipidava maana, osutab seda Eesti rahvakultuurilise ala võrdlus naabermaadega.

Kui vaatame üle Eesti rahvusterritooriumi piiride ida suunas, ei leia me piiritagusest Suur-Venest jälgegi veohärgadest, ei käesoleval ega varasemal ajal. Samuti härjatu on Läti ala lõuna pool riigipiiri ja näib seda olevat üldse olnudki. Leedu-Poola piiril algab küll veohärgade levikuala uuesti, kattes edasi Lõuna-Euroopa ja suuri alasid Aasias, kuid need kultuuripiirkonnad on meile enam või vähem võõrad, nagu muus, nii ka härjavarustuse osas. Enne kõike on sel kagusse suunduval hiigelterritooriumil tarvitatav härjaike hoopis teisetüübiline kui meie oma ega paku mingit ühendusvõimalust. Eestiga liituva veohärgade piirkonna leiame seevastu lääne pool — Lõuna-Skandinaavias ja Taanis, enne kõike aga Läänе-Soomes. Sellel alal leiame kõigepealt meil tarvitatavaga sarnleva härjaikke, mille vanust muinasleidude põhjal Taanist hinnatakse kuni 2000 aastani. See läänepoolne härjaikke tüüp on olnud tarvitusel kõigil eespool-nimetatud Läänemere maadel ja tõestab, et neil aladel on härgi rakendatud samuti kui Eestis juba vähemalt Kr. sünnist alates. Sama ajamäära peame maksvaks lugema ka Eesti kohta ja siis ühtlasi oletama siin kogu veohärja-kultuurile vähemalt sama vanust. Eriti sunnivad sellele otsusele tihedad ühisjooned Läänе-Soomega, kus veohärja-kultuur meie omaga liitub alates juba nimetatud sarnlevast ikestusviisist kuni eestvõtmiseni, kõrvanööridenі ja vastavate ühiste oskussõnadeni, millede iga ulatub ühissoome aega, vähemalt 2000 a. tagasi. Niisuguseid ühiseid sõnu Eestis ja Soomes on näiteks rahe, jutad ja üksikaisa nimetus vehmer. Üksikaisa enese puhul väärib veel mainimist, et see veoseadeldisena on tüüpiliselt läänepoolne nähtus üldse nagu kogu meie veohärja-kultuur, puududes näiteks Suur-Venes ja ka Ida-Soomes.

LÄÄNEMERE KULTUURIPIIRKOND

Kohtame niisiis eesti veohärgi jälgides tuttava kultuuripiirkonnaga ümber Läänemere, millele on olnud iseloomustav, et need ikestati künni või veoriista ette harilikult paarikaupa. Härjad ühendati kukla peale, sarvede taha asetatava pika puust härjaikkega, mis seoti nahkrihmadega või juttadega sarvede külge. Ikke keskele oli kinnitatud veorihm või rahe, mille ots käis adra, ree või vankri üksikaisa, vehmri või tiisli külge. Erinevalt hobuserakendusest ei vajatud siis range ja kahe aisa asemel piisas ühestainsast, mis asetses kahe vedava härja vahel. Niisugune tiislist koosnev veoseadeldis on Eestis omane ainult härja-kultuuris. See annab nii künni- kui ka veoriistadele erilise ilme ja tingib mõnikord erinevusi ka nende konstruktsioonis. Seetõttu võime kõnelda harilike hobuseatrade ja -veokite kõrval eraldi härjaadrast, härjareest ja härjavankrist. Suured vahepuu või tiisliga varustatud hobusevankrid, mida Eestis ka mõnikord kohtab, on pärit mõisa-kultuurist ega ole rahvapärased.

Veohärgade paarisrakenduse kõrval on Eestis tarvitatud küll ka üksikhärga, eriti talvel ree ees, kus siis vajati ühe härja lühema ikke kõrval ka kahte aisa. Kuid nii iseloomulik kui eelmine see rakendusviis pole, olles mõnede uurijate arvates hilisem ja hobuserakendusest mõjutatud.

HÄRGA JUHITAKSE OHJATA

Härgade juhtimisel künnil ja veol ilmub huvitavaid võtteid, mis on jällegi omased ainult vanale härja-kultuurile. Üks niisuguseid on nn. eestvõtmine või eestvedamine.

Veohärjade juhtimisel pole, erinevalt hobusest, tarvitatud ohje. Veohärg sammub jäigalt otse eesolevat teed mööda edasi või selle puudumisel ei oska tõlise kuhugi minna. Härgade juhtimisel koormaveol, eriti talvel, kui puuduvad veel jäljed värskel lumel, käis seepärast ajaja ise eestvõtjana härgade ees ja härjad tulid talle järele. Vahetevahel juhtis ta härgi üle õla härjapiitsa või roosaga; talvel puudeveol metsast välja tulles kutsunud mees härgi enda järele sõnadega: „Tule, tule!" Alles kindlal ja selgel teel käisid härjad ka ilma eestvõtja abita, kusjuures ajaja siis võis käia koorma kõrval. Kuid vastutulevale hobusele ei andnud härjad kunagi teed, neid pidi alati suu kõrvalt tõmbama.

Sama eestvõtmist tarvitati mõnikord ka põllul kündes. Eriti tarvilik oli see siis, kui atra vedasid alles vilumata härjad, kes ei osanud pidada vagu. Eestvõtjaks oli harilikult naine või laps. Tuntud on pilt, kus kündvate härgade ees käib teejuhina sukka kuduv naine. Eestvõtja järel käisid härjad paremini; ta sundis härgi vao otsas pöörduma, haarates vajaduse korral sarvist. Härgade käigu reguleerimiseks või nende seisma sundimiseks löi eestvõtja härjale käega pähe.

NOORE HÄRJA KÕRVANÕÖR

Eestvõtja puudumisel on vahel noorte härgade puhul tarvitatud nn. kõrvanööri, mille üks ots oli seotud härjale ümber nina või sarve ja käis välimise kõrva tagant läbi, kuna teine ots oli kündja peos. Tuleb märkida, et sellel ohja meenutaval seadeldisel pole midagi tegemist vastava hobuserakmete osaga ega ole see viimastest üle võetud. Nii üldine kui see võte igasuguse veolooma juhtimisel ongi, on ta ometi üks eelajaloolistesse aegadesse tagasi jälgitavaid härjajuhtimise viise.

Vanade, vilunud härgadega kündmisel samuti kui veolgi ei vajatud harilikult eestvõtjat ega ka kõrvanööri. Kündmisega tuli hästi toime üksainus inimene, juhtides härgi ainult härjapiitsa ja häälega. Härgi kiiremale käigule sundides hüüdis kündja vastava härja nime, mis oli antud juba vasikast peast, enamasti värvi järgi. Vao otsas olevad härjad pöördunud kamandamise peale nii kiiresti, et nõrgem mees pidanud jalad kõvasti maha suruma, et mitte kukkuda. Kündmise, samuti kui igasuguse härgadega töötamise tingimuseks oli ainult, et härjad pidid olema ikestatud õiges järjekorras, s. o. kumbki härg pidi olema ikestatud samale poolele, kus ta oli harjunud käima. Härja loomuses nimelt on, et samal poolel, kus ta on hakanud käima tööle harjutamise ajal, peab ta ka käima kogu oma eluaja.